

**ANKETA POSLODAVACA
zaposlenost i zapošljavanje 07/08.**

IZDAVAČ:

Zavod za zapošljavanje Crne Gore
Biro rada Nikšić

ZA IZDAVAČA:

Slobodan Mirjačić

PROJEKTNI TIM:

Vesna Mušikić
Budimka Zarubica
Milan Nikčević

LEKTOR:

Svetozar Kujović

GRAFIČKA OBRADA I ŠTAMPA:

Studio MOUSE - Podgorica

TIRAŽ:

200 primjeraka

ANKETA POSLODAVACA
zaposlenost i zapošljavanje
07/08.

Biro rada NIKŠIĆ

Sadržaj

REZIME.....	7
1.. UVOD.....	11.
1.1. Cilj i zadaci istraživanja.....	11
1.2. Predmet istraživanja.....	12.
1.3. Sadržaj istraživanja.....	13.
1.4. Metodologija istraživanja.....	14.
1.5. Populacija i uzorak ispitanika.....	16.
2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	18
2.1. Struktura poslodavaca.....	18.
2.1.1. Podaci prema oblicima organizovanja.....	18
2.1.2. Poslodavci prema vrstama djelatnosti.....	20
2.1.3. Poslodavci prema oblicima organizovanja i vrstama djelatnosti.....	21
2.1.4. Poslodavci prema vremenu poslovanja.....	23
2.1.5. Poslodavci prema broju zaposlenih.....	24
2.1.6. Poslodavci prema vrstama djelatnosti i broju zaposlenih.....	25
2.2. Podaci o radu i poslovanju.....	27
2.3. Zaposlenost.....	29
2.3.1. Zaposlenost i zapošljavanje u tekućoj godini.....	29
2.3.1.1. Prosječna zaposlenost prema vrstama djelatnosti... ..	29
2.3.1.2. Ostvareno povećanje broja zaposlenih.....	32
2.3.1.3. Obrazovna i profesionalna struktura zaposlenih.....	33
2.3.1.4. Zaposlenost u tekućoj i godini osnivanja firme.....	36
2.3.2. Starosna struktura zaposlenih.....	37
2.3.3. Plan zapošljavanja za 2008. godinu.....	38
2.3.4. Invalidi i penzionisani radnici.....	42
2.3.5. Viškovi zaposlenih.....	46
2.3.6. Deficitarni kadrovi.....	51
2.3.7. Zapošljavanje sa nepunim radnim vremenom i na povremenim i privremenim poslovima.....	55
2.4. Saradnja poslodavca i Zavoda.....	56.
3. ZAKLJUČCI I PREPORUKE.....	61
4. PRILOG: Anketni list.....	65
4.1. Upitnik za poslodavce.....	66

REZIME

Nastavljajući tradiciju koja u Zavodu za zapošljavanje Crne Gore traje još od 2003. godine, u Birou rada Nikšić urađena je Anketa poslodavaca o zaposlenosti za period 2007/2008. godina. Anketiranjem oko 200 poslodavaca u opštinama Nikšić, Plužine i Šavnik, koje je obavljeno tokom oktobra-novembra 2007. godine, prikupljeni su dragocjeni podaci za dalji razvoj aktivne politike zapošljavanja, odnosno podaci koji služe kao podloga za planiranje svih mjera i aktivnosti koje je neophodno sprovesti kako bi se, na nivou opština u kojima je sprovedeno istraživanje, ublažili problemi neusklađenosti ponude i tražnje, problemi vezani za kvalitet radne snage zapošljavanje teže i teško zapošljivih osoba, jednom riječju, svi oni problemi koji dovode do postojanja stope nezaposlenosti u Regiji koja je ispod stope u razvijenim zemljama.

Možemo naglasiti da su uzorkom obuhvaćeni poslodavci koji zapošljavaju više od 70% zaposlenih u Regiji.

Među anketiranim poslodavcima najviše ih je organizovano u formi društva sa ograničenom odgovornošću (52,4%); broj preduzetnika pao je ispod 10%. Prema djelatnostima dominiraju firme iz trgovine, prerađivačke industrije i građevinarstva. Dvije trećine anketiranih firmi starije je od 10 godina. Najveći dio poslodavaca uslove poslovanja ocjenjuje kao zadovoljavajuće. Takođe je zadovoljno i sa sopstvenim kadrovima, ali nije zadovoljno sa kadrovima koji dolaze sa evidencije nezaposlenih.

Najveći broj zaposlenih (3.759) je u djelatnosti »Vađenje ruda i kamena«, u koju je uvrštena i Željezara Nikšić koja spada u poslodavce sa velikim brojem zaposlenih.

Slijedi »Proizvodnja i snadbijevanje električnom energijom, gasom i vodom« (3562), a zatim »Prerađivačka industija« sa 1.813, Hoteli i restorani, 1.565, Trgovina sa 1.224. Kao što se vidi u djelatnosti »Proizvodnja i

snadbijevanje električnom energijom...« zaposleno je oko 20,52% od ukupno zaposlenih u Regiji.

U 2007. godini najveći broj zapošljavanja ostvaren je kod trećeg i četvrtog stepena, a zatim slijedi sedmi stepen. To je ohrabrujući podatak gledano sa aspekta njihovog učešća u broju nezaposlenih lica na evidenciji. Sa trećim stepenom stručne spreme najviše je zaposlenih u *grupi zanimanja mašinstvo i obrada metala (1182)*, zatim slijedi *elektrotehnika (577) i trgovina i ugostiteljstvo (505)*. Za IV stepen karakteristično je da je najviše zaposlenih bilo u grupi *ekonomija, pravo i administracija (1.135)*, slijedi *trgovina (619)*, a onda *elektrotehnika (307.)*. Sa *sedmim stepenom* stručne spreme zaposleno je 2439 lica od čega je najveći procenat u grupi zanimanja *ekonomija pravo i administracija - 42,23%*. Magistri i doktori nauka učestvuju sa *0,90 %*.

Kada analiziramo ukupan broj zaposlenih, primjećujemo da najveće učešće ima grupa od 41-50 godina starosti iz čega slijedi zaključak da je to radno najaktivnija grupa, zatim slijedi grupa od 31-40 god. starosti. Takođe, grupacija zaposlenih sa starosnom dobi od 41-50 godina dominantna je u svim stepenima stručne spreme izuzev sedmog stepena, gdje je najviše zaposlenih u dobu od 31-40 godina.

Poseban akcenat dajemo analizi starosne strukture žena i konstatujemo da u svim starosnim grupama žene učestvuju sa manje od 50% zaposlenih. Primijetna je tendencija rasta učešća žena u mlađim starosnim grupama. Najveće učešće žena je u kategoriji 25-30 godine i iznosi 48,63%. Takođe, možemo reći da učešće žena u ukupnoj zaposlenosti prema djelatnostima je najizraženije u zdravstvu i iznosi 81,44%, odmah zatim slijedi oblast obrazovanja sa 78,23% i oblast finansijskog posredovanja sa 67,24%. Od 3850 lica sa evidencije, 1848 su žene (48%). I u ovoj grupaciji dominantni su III i IV stepen stručne spreme, a značajan je udio i žena sa VII stepenom.

Za rad Zavoda za zapošljavanje, najznačajnije su informacije o budućim potrebama poslodavaca. Stoga je i u ovom anketiranju posebna pažnja posvećena toj dimenziji zaposlenosti. Za 2008. godinu planirano je najviše zapošljavanja u oblasti trgovina i prerađivačka industrija. Kao najčešći razlog navedeno je povećanje obima i strukture proizvoda i usluga, a zatim slijedi povećana potražnja za proizvodima i uslugama na tržištu.

Karakteristično je da su najizraženije potrebe za radnicima III stepena stručne spreme.

Spremnost poslodavaca za zapošljavanje osoba sa invaliditetom nije značajna, bez obzira na pogodnosti koje nudi Zavod za zapošljavanje Crne Gore.

Analizom smo utvrdili da je najviše izraženih viškova zaposlenih u trećem (71,95 %/) i četvrtom (22,25 %) stepenu, i to u grupi zanimanja Elektrotehnika. Značajni viškovi su iskazani i u ekonomskim, pravnim i administrativnim zanimanjima. Ovo je posebno značajno sa aspekta planiranja aktivnosti Biroa, radi rješavanja statusa tehno-ekonomskih viškova.

Posebna pažnja je u anketi posvećena problemu deficitarnih kadrova. Od ukupnog broja anketiranih poslodavaca 45.55% je izjavilo da ima problem sa deficitarnošću kadrova, i to s toga što nema obrazovanih kadrova odgovarajućih profila. U vezi sa ovim naglašeni su i problemi nepoznavanja stranih jezika i kompjuterskih znanja. Zabrinjavajuće je iskazano nezadovoljstvo tehničko-tehnološkim znanjima i vještinama.

Zavod za zapošljavanje Crne Gore je, radi preispitivanja sopstvenog djelovanja, posebno poglavlje ankete posvetio stavovima poslodavaca upravo prema Zavodu.

U tekućoj godini je sa Zavodom saradivalo 82% anketiranih poslodavaca iz Regije. Iz opština Šavnik i Plužine samo jedan poslodavac nije saradivao. Posmatrano na nivou ovih modaliteta odgovora, saradnja poslodavaca sa Zavodom je ostvarena u većem procentu poslodavaca u poređenju sa podacima iz prethodne ankete za 9 %. Izvjesno je da je povećanje od 9% značajno sa aspekta tendencije rasta ove saradnje. Naše iskustvo pokazuje da je sve veći broj poslodavaca koji pokazuju sve veći interes u ovoj oblasti. Na to ukazuju i podaci iz prethodne ankete, gdje je registrovan rast saradnje na nivou 4,2 %.

U zaključcima, kao posebnom poglavlju analize, istakli smo momente koje smatramo posebno značajnim za dalji rad Zavoda za zapošljavanje Crne Gore.

1. UVOD

1.1. Cilj i zadaci istraživanja

Biro rada Nikšić je u periodu od 15.10. do 15.11.2007 godine, radi ispitivanja tržišta rada, sproveo anketiranje poslodavaca na području Regije koja obuhvata opštine Nikšić, Plužine i Šavnik.

Pred nama je tekst Ankete iz 2007/08. godine za područje Regije koju obuhvataju već navedene opštine, koji, posmatrano sa anketama iz prethodnih godina, predstavlja sliku realnog stanja u oblasti zaposlenosti i zapošljavanja ove Regije.

Cilj nam je bio da dobijeni podaci posluže kao podloga za planiranje svih mjera i aktivnosti koje je neophodno sprovesti kako bi se, na nivou opština u kojima je sprovedeno istraživanje, ublažili problemi neusklađenosti ponude i tražnje, problemi vezani za kvalitet radne snage, zapošljavanje teže i teško zapošljivih osoba, jednom riječju svi oni problemi koji dovode do postojanja stope nezaposlenosti u Regiji koja je ispod stope u razvijenim zemljama.

Ovo istraživanje je imalo i za cilj da prikupi mišljenja, ocjene i sugestije poslodavaca vezane za zapošljavanje uopšte, funkcionisanje tržišta rada, saradnju sa Zavodom za zapošljavanje i drugim subjektima tržišta rada.

Potreba da se uradi jedno ovakvo istraživanje potencirana je i bitnim razlikama pokazatelja zaposlenosti koji potiču od različitih izvora. Bez pretenzija da osporimo validnost podataka koji dolaze od drugih izvora, smatrali smo da će nam za naše ciljeve najbolje poslužiti oni podaci koje smo mi definisli i prikupili.

Kontinuitet u anketiranju koje je počelo još 2003. godine daje nam za pravo da kažemo da smo kroz istraživanje došli do realnijeg uvida u aktuelnu i očekivanu zaposlenost i zapošljavanje na području Regije.

Kao metod istraživanja odabrana je **anketa**

Saglasno prethodno definisanom cilju, opredijeljeni su **zadaci istraživanja**:

- Izrada baze podataka za projektovanje mjera i programa aktivne politike zapošljavanja,
- Prikupljanje podataka za analizu zaposlenosti i zapošljavanja u tekućoj godini, odnosno realizacije planiranog zapošljavanja /prema anketi iz 2005/06. godine,
- Prikupljanje podataka za analizu očekivanih kretanja u oblasti zapošljenosti i zapošljavanja u narednoj godini,
- Ispitivanje mišljenja, ocjena i stavova poslodavaca o saradnji sa Zavodom u zadovoljavanju kadrovskih potreba,
- Evidentiranje promjena u strukturi i ažuriranje registra poslodavaca.

1.2. Predmet istraživanja

Predmetom istraživanja obuhvaćeni su:

- Prosječan broj ukupno zaposlenih u tekućoj i godini osnivanja,
- Obim i strukturu zaposlenosti i zapošljavanja u tekućoj godini,
- Obim i struktura planiranog zapošljavanja u narednoj godini,
- Viškovi zaposlenih,
- Invalidi i penzionisani radnici,
- Deficitarni kadrovi,
- Zapošljavanje sa nepunim radnim vremenom,
- Zapošljavanje nezaposlenih za obavljanje privremenih i povremenih poslova,
- Saradnja poslodavaca i Zavoda,
- Prijedlozi i sugestije poslodavaca za podsticanje zapošljavanja i efikasnije funkcionisanje tržišta rada,
- Struktura poslodavaca prema pojedinim obilježjima, sa podacima za identifikaciju i komunikaciju sa Zavodom.

1.3 Sadržaj istraživanja

U skladu sa definisanim predmetnim okvirima istraživanja, projektovani su **sadržaji** za pojedine tematske cjeline navedene u nastavku teksta.

- **Pregledi poslodavaca**, prema oblicima organizovanja, vrstama djelatnosti, dužini poslovanja, broju zaposlenih i dr.,
- **Prosječan broj ukupno zaposlenih** u tekućoj i godini osnivanja privrednog društva, ustanove, preduzetnika i drugih oblika organizovanja,
- **Zaposlenost i zapošljavanje**: broj i struktura zaposlenih prema vrsti radnog odnosa, stepenima stručne sprema i grupama zanimanja, kao i prema oblicima organizovanja i vrsti djelatnosti poslodavca – ostvareno u tekućoj i planirano za narednu godinu, projekcija u narednih pet godina,
- **Invalidi rada i penzionisani radnici**: na nivou kategorije **NE** i **DA** /sa brojem radnika/ - ukupno invalidi u radnom odnosu u tekućoj i planirano za narednu, kao i planirano zapošljavanje /novih/ invalida u narednoj godini.
- **Viškovi zaposlenih**: na nivou kategorija **NE** i **DA**, razlozi i načini rješavanja, kao i struktura prema djelatnostima poslodavaca, stepenima stručne sprema i grupama zanimanja – stanje u tekućoj i planirano za narednu godinu.
- **Deficitarni kadrovi**: na nivou kategorija **NE** i **DA**, razlozi, broj i struktura prema zanimanju – aktuelno u tekućoj i očekivano u narednoj godini,
- **Mogućnosti zapošljavanja radnika sa nepunim radnim vremenom** – na nivou skale ocjena,
- **Mišljenja poslodavaca o zapošljavanju nezaposlenih lica za povremene i privremene poslove**: na nivou skale ocjena,
- **Saradnja poslodavca i Zavoda**: broj lica obuhvaćen programima obrazovanja /obuke za zaposlenje prema stepenima stručne sprema i grupama zanimanja, realizovano u tekućoj, planirano u narednoj godini/, oblici i sadržaji saradnje sa Zavodom, ocjene poslodavca o kvalitetu usluga Zavoda u zadovoljavanju njihovih potreba,
- **Očekivane usluge od Zavoda**: prema slobodnom izboru poslodavaca (bez predloženih odgovora u Upitniku),

- **Ocjene, prijedlozi i sugestije poslodavaca** za unapređivanje saradnje sa Zavodom, djelovanje drugih institucija i subjekata tržišta rada, podsticanje zapošljavanja uopšte i funkcionisanje tržišta rada u Crnoj Gori, kao i saradnja sa državama u okruženju vezano za zapošljavanje.

Ovako definisani sadržaji istraživanja predstavljali su **osnovu za izbor i oblikovanje pitanja i načina sprovođenja ankete i obrade rezultata.**

Obrada rezultata prilagođena je potencijalnim korisnicima za različite namjene. U tom smislu rezultati su prikazani odvojeno za tekuću i narednu godinu, prema tematskim cjelinama. Pored toga, dobijeni pokazatelji su obrađeni tako da u komparaciji sa podacima iz drugih izvora, mogu predstavljati valjanu osnovu i za dublju analizu pojedinih segmenata funkcionisanja tržišta rada i zapošljavanja.

U mjeri koliko je to bilo moguće, vršeno je upoređenje sa rezultatima ankete 2005/2006. kojom je obuhvaćeno 186 poslodavaca, uz ograničenja koja su uslovljena razlikom u strukturi i veličini obuhvaćenog uzorka.

Nivo konstatacija, ocjena, zaključaka i preporuka primjeren je dobijenim pokazateljima iz ankete, uz korišćenje komparativnih podataka evidencije Zavoda kao iskustva u pružanju usluga licima koja traže zaposlenje i poslodavcima u zadovoljavanju njihovih kadrovskih potreba.

1.4. Metodologija istraživanja

Anketa kao metod odabrana je iz razloga koji je naveden u obrazloženju cilja i zadataka istraživanja. Upravo zbog toga je i njen sadržaj gotovo identičan sa upitnikom koji je korišćen za prethodne godine da bi se obezbijedilo upoređivanje dobijenih rezultata, kako u smislu opštih pokazatelja o zaposlenosti i zapošljavanju, tako i praćenju realizacije zapošljavanja koja su poslodavci planirali za narednu godinu.

Ovi razlozi, takođe, su uticali da se izostavi širi prikaz konceptualnih karakteristika anketnog upitnika kako bi se izbjeglo ponavljanje sadržaja iz elaborata o realizaciji prethodnog projekta, jer je i ovaj tekst namijenjen istim korisnicima. Ovo se, naravno, ne odnosi na osnovne karakteristike

upitnika neophodnog za razumijevanje pojedinih priloga, odnosno karaktera i obima istraživanja, kao i angažovanje nosioca određenih aktivnosti u pripremi realizacije istraživanja.

Pretežni dio pitanja u anketi je zatvorenog tipa, čime je olakšana statistička obrada i upoređivanje rezultata za pojedine segmente istraživanja i periode vremena koje reprezentuju. Pored predloženih modaliteta, poslodavcima je ostavljena mogućnost da dopune odgovore na pojedina pitanja prema sopstvenoj procjeni.

Manji broj pitanja otvorenog tipa projektovan je s namjerom da se obezbijede dodatne, neformalne informacije, mišljenja i sugestije kojima se, po pravilu, zahvata neposrednije i otvorenije opredjeljivanje ispitanika.

Anketiranje je sprovedeno na području opština Nikšić, Šavnik i Plužine u oktobru i novembru 2007. godine. Za anketiranje je izabrano 11 nezaposlenih lica sa evidencije Biroa rada Nikšić i činili su ih diplomirani ekonomisti i diplomirani sociolozi, pretpostavljajući da takvo obrazovanje najviše garantuje uspješnost obavljanja zadatka, kao što se i pokazalo nakon obavljenog anketiranja.

Edukaciju anketara obavili su treneri Zavoda prema uputstvima koja su urađena uz anketni list i odgovarajućim programima koji su razvijeni u Zavodu za ovakve namjene.

Kadrovsku osnovu za realizaciju istraživanja predstavljali su savjetnici Zavoda, edukovani u prethodnih nekoliko godina, u sklopu projekta uvođenja nove doktrine rada u zapošljavanju.

Poseban doprinos kao neposredno odgovorno lice za sprovođenje ankete za područje koje obuhvata Biro rada Nikšić, pripadajuće kancelarije Plužine i Šavnik, ostvario je savjetnik za rad sa poslodavcima, kao organizator terenskog istraživanja i kao stručna podrška anketarima.

Razumije se da realizacija ovakvog projekta iziskuje kvalitetnu informatičku podršku, kako prilikom oblikovanja anketnog instrumenta tako i kod obrade i prezentacije rezultata, koju je realizovao Sektor za informacioni sistem.

Istraživanje je realizovano u okviru programskih zadataka Zavoda za 2007. godinu. Koordinaciju rada učesnika u pripremi i sprovođenju istraživanja ostvario je Sektor za zapošljavanje.

1.5. Uzorak istraživanja

Prilikom strukturiranja uzorka kao i u toku sprovođenja istraživanja, uloženi su napor da se obezbijedi/e:

- Ujednačen /proporcionalno/ obuhvat poslodavaca u opštinama Nikšić, Plužine i Šavnik,
- Ujednačen obuhvat poslodavaca prema vrstama djelatnosti,
- Traženi podaci su na nivou poslodavca sa statusom pravnog lica, što znači i za zaposlene, odnosno zapošljavanje u jedinicama rada koje nemaju takav status, a locirane su van sjedišta poslodavaca.

Uzorak poslodavaca koji su anketirani u 2003/04. godini bio je znatno veći od uzorka koji je obrađen narednih godina, i iznosio je 877 poslodavaca što čini 50% od ukupno registrovanih poslodavaca kod Privrednog suda Crne Gore. Smatramo da smanjenje uzorka nije imalo negativan odraz na cilj istraživanja i validnost dobijenih rezultata. Tako je uzorak u 2004/05. godini iznosio 186 poslodavaca, kao i naredne 2005/06.

Za ovu godinu uzorak je neznatno veći i čini ga 200 poslodavaca, odnosno 11.8 % registrovanih poslodavaca. Od njih, 128 poslodavaca (68,82%) bilo je obuhvaćeno i prethodnom anketom.

Već smo naveli da je ovo istraživanje vršeno u kontinuitetu od 2003. godine, s tim što se od 2005. godine istraživanje radi regionalno, s ciljem da se sagledaju specifičnosti svake regije ponaosob. Takvo opredjeljenje inicirano je potrebom da se, upravo, tim specifičnostima, prilagode aktivnosti Zavoda za zapošljavanje radi postizanja što kvalitetnijeg rezultata u oblasti zapošljavanja.

U sljedećoj tabeli prikazani su podaci o populaciji, planiranom i realizovanom uzorku istraživanja.

Tabela 1.

Opštine	Ukupno poslodavaca	U.Z.O.R.A.K			
		Planirano		Realizovano	% realizacija
Nikšić	1.605	190	11.8 %	182	95,7 %
Šavnik	42	5	9.5 %	4	80%
Plužine	59	5	10.1 %	5	100 %
SVEGA:	1.706	200	11.7.%	191	.95.5%

Planirani uzorak za regiju Nikšić bio je 200 poslodavaca, ali u toku sprovođenja istraživanja manji broj poslodavaca nije mogao dati valjane podatke, a mi nijesmo mogli naći adekvatnu zamjenu. Smatramo da to nije uticalo na valjanost analize.

Pretežno su bili obuhvaćeni poslodavci sa većim brojem zaposlenih kao i jedan broj preduzetnika.

Pored toga ovako dobijeni rezultati značajni su kao dio kontinuiranog praćenja ponude i tražnje u regiji koju obuhvataju opštinu Nikšić, Šavnik i Plužine i osnov su za kreiranje aktivnosti Biroa rada u oblasti zapošljavanja.

Ovakvim izborom uzorka obezbijedena je njegova reprezentativnost posmatrana sa aspekta osnovnog cilja i zadataka istraživanja i uporedivosti većine rezultata sa pokazateljima iz prethodnih anketa. Pored toga, rezultati dobijeni na ovako odabranom uzorku, kako u pogledu strukture tako i obima, treba da posluže kod opredjeljivanja strategije kontinuiranog praćenja kretanja na tržištu rada i prilagođavanja aktivnosti Zavoda za efikasnije djelovanje na usklađivanje ponude i tražnje radne snage realizacijom odgovarajućih mjera i programa u oblasti aktivne politike zapošljavanja.

2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U ovom dijelu obrađeni su rezultati na nivou regije Nikšić¹. Anketa koja je sprovedena tokom oktobra i novembra 2007. godine omogućila je potpunije sagledavanje kretanja u oblasti zaposlenosti i zapošljavanja ove Regije, kao i identifikovanje uzroka i posljedica stanja u ovoj oblasti. Naglašavamo, da su ovi rezultati dobijeni detaljnom analizom uzorka.

2.1. Struktura poslodavaca

Struktura anketiranih poslodavaca obrađena je i analizirana na regionalnom nivou prema oblicima organizovanja, vrstama djelatnosti, vremenu poslovanja, broju zaposlenih i mnogim drugim aspektima datim u daljem tekstu po određenim poglavljima.

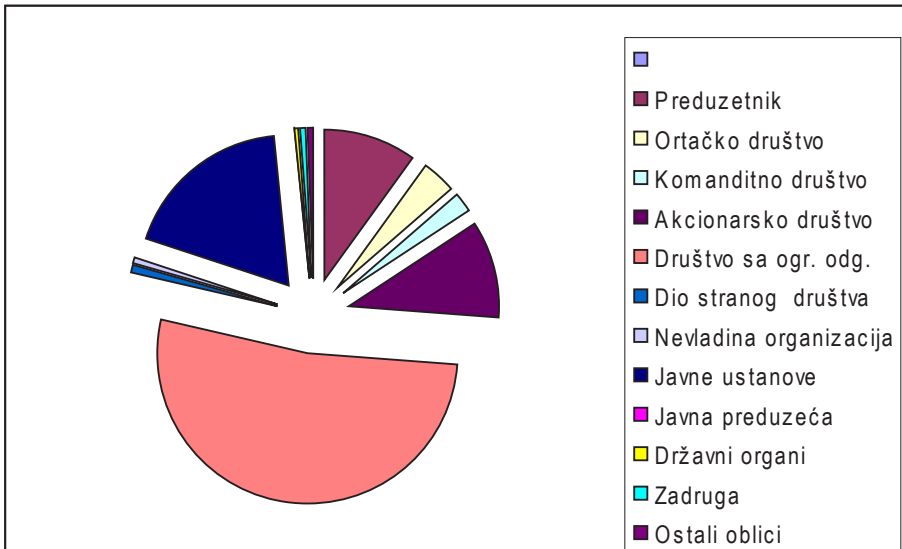
2.1.1. Poslodavci prema oblicima organizovanja

Tabela 2.

Poslodavci prema oblicima organizovanja 2007.						
Oblici organizovanja	Nikšić	Šavnik	Plužine	Ukupno	%	
					2005.	2007.
Preduzetnik	19			19	23.37	9.95
Ortačko društvo	7			7	4.35	3.67
Komanditno društvo	4			4	1.09	2.09
Akcionarsko društvo	18		2	20	11.41	10.47
Društvo sa ogr. odg.	97	2	1	100	36.96	52.36
Dio stranog društva	2			2	1.09	1.05
Nevladina organizacija	1			1	0.54	0.52
Javne ustanove	29	1	1	32	19.57	16,75
Javna preduzeća	3	1	1	.5		2,61
Državni organi	1			1		0.52
Zadruga	1			1	0.54	0.52
Ostali oblici	1			1	1.09	0.52
Svega	182	4	5	191	100.00	100.00

1 Regija Nikšić obuhvata opštine Nikšić, Plužine i Šavnik

Grafikon br. 1.

Najviše anketiranih poslodavaca u Regiji organizovano je kao društvo sa ograničenom odgovornošću – 52,36%, javne ustanove -16,75% akcionarska društva - 10,47 %, ortačka društva -3,67%, preduzetnici – 9,95%. Ostali oblici organizovanja registrovani su u obimu od 1 % i ispod 1 %. Ako pravimo poređenje sa rezultatima prethodne ankete, vidimo da je došlo do znatnih promjena procentualnog učešća u uzorku preduzetnika i društva sa ograničenom odgovornošću. Došlo je do povećanja relativnog učešća društava sa ograničenom odgovornošću sa 36,96% na 52,36%, a smanjenja preduzetnika sa 23,37 na 9,95%. Ovo stanje objašnjavamo promjenom strukture uzorka, a ne kao posljedicu privrednih kretanja regije.

U opštini Šavnik uzorak su činili po jedan preduzetnik, D.O.O., Javna ustanova i Javno preduzeće.

U opštini Plužine obuhvaćena su po dva AD, dvije Javne ustanove i jedno DOO

2.1.2. Poslodavci prema vrstama djelatnosti

Tabela 3.

Poslodavci prema vrstama djelatnosti					
Vrsta djelatnosti	Nikšić	Šavnik	Plužine	Ukupno	% ukupno
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	2		1	3	1.57
Ribarstvo	1			1	0.52
Vađenje ruda i kamena	3	1		4	2.09
Prerađivačka industrija	38		1	39	20.42
Proizvod. I snabd.elekt.r. energijom i gasom	2	1		3	1.57
Građevinarstvo	13			13	6.81
Trgovina na veliko i malo	61	1		62	32.46
Hoteli i restorani	7		1	8	4.19
Saobraćaj, skladištenje i veze	9			9	4.71
Finansijsko posredovanje	1			1	0.52
Aktivn. u vezi sa nekretninama	8			8	4.19
Državna uprava, odbrana, soc. osiguranje	1			1	0.52
Obrazovanje	19		1		10.47
Zdravstvo i socijalni rad	6			6	3.14
Ostale komun.društ.v. i lične usluž. djelatnosti	11	1	1	13	6.81
Svega	182	4	5	191	

Od ukupnog broja poslodavaca u regiji, 32,46% je u oblasti »*trgovine na veliko i malo, opravka motornih vozila motocikla i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo*«. Djelatnost označena kao »*prerađivačka industrija*« (20,42) značajnije je zastupljena. »*Obrazovanje*« je zastupljeno sa 10,47%, dok su »*građevinarstvo*« (6,81%) i »*hoteli i restorani*« (4,19%) zastupljeni u približno jednakom obimu. »*Saobraćaj*«, »*aktivnosti u vezi sa nekretninama*« sa 4,71%, dok ostale »*komunalne, društvene i uslužne aktivnosti*« učestvuju sa 6,81%, a »*poljoprivreda*« sa 1,57%.

Ovako procentualno učešće djelatnosti u uzorku je posljedica formiranja uzorka prema sjedištu poslodavca, što je uslovalo da se određene djelatnosti prikažu u znatno manjem procentu od njihovog stvarnog učešća. Takav slučaj imamo sa djelatnostima »*finansijsko posredovanje*« i »*državna uprava, odbrana, socijalno osiguranje*«.

Istraživački tim, takođe, smatra da je kategorisanje poslodavaca prema

djelatnostima u priličnoj mjeri relativno iz razloga što u pojedine djelatnosti se svrstavaju, shodno registraciji prema važećem šifarniku, i druge, nekad sasvim različite djelatnosti, (npr: „ trgovina na veliko i malo.....), što ima za posljedicu dijelom nerealni prikaz procentualnog učešća u odnosu na ostale djelatnosti.

2.1.3. Poslodavci prema oblicima organizovanja i vrstama djelatnosti

Tabela koja slijedi je pregled objedinjenih prethodnih dviju analiza, gdje uočavamo i potvrđujemo koja su najzastupljenija društva i adekvatno njima najzastupljene djelatnosti **u Regiji.**

Tabela 4.

VRSTE. DJELATNOSTI	OBLICI ORGANIZOVANJA											Ukupno
	AD	DOO	Kom. dr.	Ortdr.	Preduze- tnik	Ustano- va	NVO	Zadruga	Državni organi	Dio .str.dr.	Ostali. obl.	
A. Poljoprivreda		1			1			1				3
B. Ribarstvo		1					.					1
V. Vađenje ruda	1			1		2						4
G. Prerađ. ind.	8	30			1							39
D. Proizv. el. energ.	1	1				1						3
Đ. Građevinarstvo	2	6	1	2	2							13
E. Trgovina	3	45	2	3	9							62
Ž. Hoteli i restorani	3	3			2							8
Z. Saobr. i veze		7		1	1							9
I. Finans. posred.	1											1
J. Promet nekretn.	1	4	1		2							8
K. Državna uprava								1				1
L. Obrazovanje						19	1	.				20
Lj. Zdrav. i soc. rad						5					1	6
M. Komun. aktiv.		2			1	8		.	.	2		13
Svega	20	100	4	7	19	35	1	1	1	.2	1	191

Društva sa ograničenom odgovornošću, koja inače dominiraju u uzorku, su pretežno locirana u oblasti trgovine... – 45, zatim u prerađivačkoj industriji - 30, saobraćaj i veze –7, građevinarstvo sa 6, hoteli i restorani – 3.

Ustanove, kao oblik organizovanja dominiraju u djelatnostima: obrazovanje - 54,28 %, komunalne aktivnosti - 22,85%, zdravstveni i socijalni rad - 14,28%.

Akcionarska društva su najviše zastupljena u sledećim djelatnostima: prerađivačkoj industriji – 40%, a u trgovini... i hotelima i restoranima u istom procentu i to po 15 %.

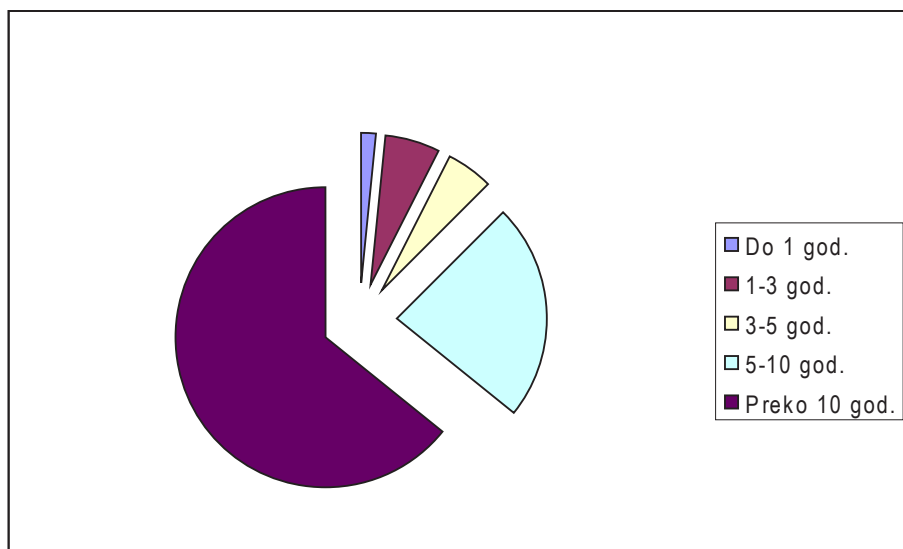
Preduzetnici su dominantni u trgovini... gdje su zastupljeni sa 47,36%, ali je njihovo učešće značajno i u oblastima građevinarstva, hotela i restorana i prometu nekretninama.

I pored namjere da uzorak poslodavaca prema obliku organizovanja i vrsti djelatnosti bude što reprezentativniji, ipak su moguća odstupanja od realne slike u Regiji, što je uslovljeno već navedenim uzrocima u prethodne dvije analize.

2.1.4. Poslodavci prema dužini vremena poslovanja

Cilj ove analize je utvrđivanje prosječnog vremenskog trajanja poslovnih subjekata. Vijek trajanja će nam poslužiti kao pokazatelj ozbiljnosti poslovanja i opstajanja privrednih i vanprivrednih društava, što se ujedno odražava na trajnost postojećih radnih mjesta i na očekivanu zaposlenost i zapošljavanje.

Grafikon br. 2

Posmatrajući opštinu Nikšić konstatujemo: 65.19% anketiranih društava je starije od 10 godina, 24,31% postoji od 5-10god, 4,97% od 3-5 god., 4,42% od 2-3 god. Najmanje učešće imaju subjekti sa 1 god. trajanja. Ovakav rezultat je posljedica reduciranja poslodavaca sa manjim brojem zaposlenih u okviru strukture uzorka poslodavaca.

Pri tome, u opštini Šavnik sve četiri anketirane firme mlađe su od 5 godina. U Plužinama sasvim drugačije: četiri anketirane firme su staruije od 10 godina, a jedna je mlađa od tri godine.

2.1.5. Poslodavci prema broju zaposlenih

U sljedećoj tabeli prikazana je struktura poslodavaca prema broju zaposlenih na nivou Regije i pripadajućih opština.

Tabela 5.

Poslodavci prema broju zaposlenih						
	1 zaposl.	1-5 zaposl.	5-10 zaposl.	10-50 zaposl.	Preko 50 zap.	Ukupno
Nikšić	5	29	34	71	43	182
Šavnik	1	1	1	1		4
Plužine				3	2	5
Svega	6	30	35	75	45	191

Iz tabele se može zaključiti da je najveći broj poslodavaca koji zapošljava od 10 do 50 radnika(75), zatim, preko 50 zaposlenih (45), dok je približno učešće poslodavaca koji zapošljavaju od 1 do 5 (30) i od 5 do10 zaposlenih (35). U grupi poslodavaca koji zapošljavaju jednog zaposlenog imamo najmanju zastupljenost i to svega 6 poslodavaca. Navodimo da je ovo posljedica struktuiranja uzorka.

Ovdje se potvrđuje opšta tendencija, potvrđena i ranijim istraživanjima Zavoda za zapošljavanje CG, da – u apsolutnom iznosu – najviše zaposlenih je u (po našim mjerilima) tzv. srednjim preduzećima.

2.1.6. Poslodavci prema vrstama djelatnosti i broju zaposlenih

Upoređivanje poslodavaca prema djelatnostima i broju zaposlenih projektovano je s razlogom da ova analiza može obezbijediti informacije u cilju potpunijeg uvida u realno stanje na tržištu rada i time omogućiti racionalno planiranje mjera i programa aktivne politike zapošljavanja, čiji je cilj suzbijanje problema nezaposlenosti, tj.postizanja pune zaposlenosti.

Distribucija poslodavaca prema broju zaposlenih po djelatnostima, i to zbirno za tri opštine, prezentirana je u tabeli 6.

Tabela 6.

Djelatnost	Poslodavci prema broju zaposlenih					Ukupno
	1. zaposl.	1-5. zap.	5-10. zap..	10-50. zap..	preko.50. zaposl..	
A. Poloprivr.. lov i šumarstvo		1		2		3
B. Ribarstvo			1			1
V. Vađenje ruda i kamena	1				3	4
G. Prerađ. Ind.	3	6	6	14	10	39
D. Proizv. i snabd. el. en., gasom i vodom	1				2	3
Đ. Građevinarstvo		2	2	7	2	13
E. Trgovina	2	13	17	27	3	62
Ž. Hoteli i rest.		2		3	3	8
Z. Saobraćaj		2	2	4	1	9
I. Finans. posred.					1	1
J. Prom. nekretn.		2	1	3	2	8
K. Drž. uprava					1	1
L. Obrazovanje			2	6	12	20
LJ. Zdravs. i soc.r.	1		1	2	2	6
M. Ost. kom. akt.		1	3	5	4	13
Svega	8	29	35	73	46	191

Ukrštanjem podataka poslodavaca prema broju zaposlenih i prema vrstama djelatnosti, dolazimo do ranga zastupljenosti djelatnosti i ujedno zastupljenosti veličine preduzeća u okviru te djelatnosti.

U navedenoj tabeli se vidi da dominira djelatnost trgovina, a u okviru nje najviše su zastupljena srednja, zatim mala i mikro preduzeća. Na drugom mjestu se nalazi prerađivačka ind., gdje su najviše zastupljena srednja, a zatim velika preduzeća. Ovakav odnos veličine preduzeća u prerađivačkoj industriji može predstavljati rezultat uspješne transformacije i privatizacije prethodno postojećih firmi. Treće mjesto pripada obrazovanju koje po svojoj specifičnosti rada obuhvata veliki broj zaposlenih (preko 50), a zatim slijedi djelatnost građevinarstva, gdje dominiraju srednja preduzeća. Treba imati u vidu da građevinarska djelatnost ima trend rasta i da ima karakter sezonskog rada što podrazumijeva znatno veću zaposlenost u odnosu na prikazanu.

U opštini Šavnik dvije firme imaju manje od deset zaposlenih a dvije između deset i pedeset zaposlenih.

U opštini Plužine tri poslodavca su u kategoriji „preko 50 zaposlenih“ (G. Prerađivačka industrija, Ž. Hoteli i restorani, L. Obrazovanje), a dva u kategoriji „10-50 zaposlenih“ (A. Poljoprivreda, lov i šumarstvo, M. Ostale komunalne i druge aktivnosti).

U tabeli je istaknuto šest pozicija koje označavaju izrazitu koncentraciju frekvencija.

2.2 Podaci o radu i poslovanju

Na pitanje kako ocjenjujete rad /poslovanje svojih firmi, poslodavci su odgovorili na sljedeći način:

dobro	40
zadovoljavajuće	136
loše	16

Dakle, 71% ocjenjuje poslovanje kao zadovoljavajuće. Svega 8,35 je kategorički nezadovoljno.

Distribucija odgovora po djelatnostima ukazuje da je najviše zadovoljnih poslodavaca u oblasti trgovine, potom u prerađivačkoj industriji pa obrazovanju. Poslodavci koji su svoje poslovanje ocijenili kao loše, imaju isti redosled kao i kod odgovora „zadovoljavajuće“. Možemo reći da ovi odgovori mogu biti subjektivnog karaktera što mijenja sliku pravog stanja.

Poslodavcima je u anketi postavljeno pitanje čiji odgovori bi trebalo da daju viđenje daljeg razvoja. Apostrofirane su četiri bitne dimenzije:

- * da li imate biznis plan,
- * da li imate strategiju/plan razvoja,
- * da li imate usvojen sistem kvaliteta, i
- * da li planirate investicije.

Odgovori su prezentirani tabelom broj 7.

Tabela 7. Planiranje razvoja firme

Djelatnost	Biznis. plan		Strategija/plan. razvoja		Sistem. kvaliteta		Planirane. investicije	
	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
A. Poloprivr. lov i šumarstvo	3		2	1		1	3	
B. Ribarstvo							1	
V. Vađenje ruda i kamena	2	2	3	1	2	2	3	1
G. Prerađ. ind.	26	13	25	14	13	26	36	3
D. Proizv. i snabd. el. en., gasom i vodom	2	1	3				3	
Đ. Građevinarstvo	6	7	7	6	4	9	11	2
E. Trgovina	34	28	35	27	14	48	49	13
Ž. Hoteli i rest.	5	3	2	6	2	6	6	2
Z. Saobraćaj	2	7	4	5	1	8	9	
I. Finans. posred.	1		1		1		1	
J. Prom. nekretn.	5	3	5	3	4	4	7	1
K. Drž. uprava			1		1		1	
L. Obrazovanje	6	14	13	7	8	12	14	6
LJ. Zdravs. i soc.r.	3	4	3	4	3	4	6	1
M. Ost. kom. akt.	2	11	6	7	3	10	6	7
Svega	97	93	110	81	56	130	156	36

Biznis plan ima jedva nešto više od 50 % (manje u obrazovanju i komunalnim djelatnostima), što sigurno nije zadovoljavajući kvalitet. Poslodavci su nešto ubjedljiviji kad je u pitanju strategija ili plan razvoja: 57,6% je odgovorilo da ih ima. Bez obzira na prethodne odgovore, 81.25% poslodavaca planira investicije, što predstavlja pozitivan pokazatelj u budućem privrednom razvoju.

Izuzetno je zabrinjavajuća situacija kad je u pitanju kvalitet: čak 70% poslodavaca nema usvojen sistem kvaliteta. Situacija će se znatno izmijeniti kada ova dimenzija postane standard.

2.3. Zaposlenost

2.3.1. Zaposlenost i zapošljavanje u tekućoj godini

Anketom poslodavaca koju je ove godine realizovao tim Biroa rada Nikšić bilo je obuhvaćeno 2,72% više poslodavaca nego prethodne godine. Međutim, broj zaposlenih kod ove godine uključenih poslodavaca je čak 15,44% veći od odgovarajućeg broja iz 2005. godine (17.358 prema 15.036). Smatramo da je moguće je da je za 2 godine došlo da ovakvog povećanja broja prosječno zaposlenih po poslodavcu. Ovo iz razloga što je promijenjena opšta klima u društvu u pozitivnom pravcu, čemu je, moguće, dao i puni doprinos svojim mjerama Zavod za zapošljavanje Crne Gore. Moguće je da je ove godine bilo i povećano učešće u uzorku poslodavaca sa većim brojem zaposlenih.

U nastavku analize biće razmotreni različiti aspekti problema zaposlenosti i zapošljavanja, što je osnovna svrha ovog istraživanja.

2.3.1.1. Prosječna zaposlenost u 2007. godini prema vrstama djelatnosti

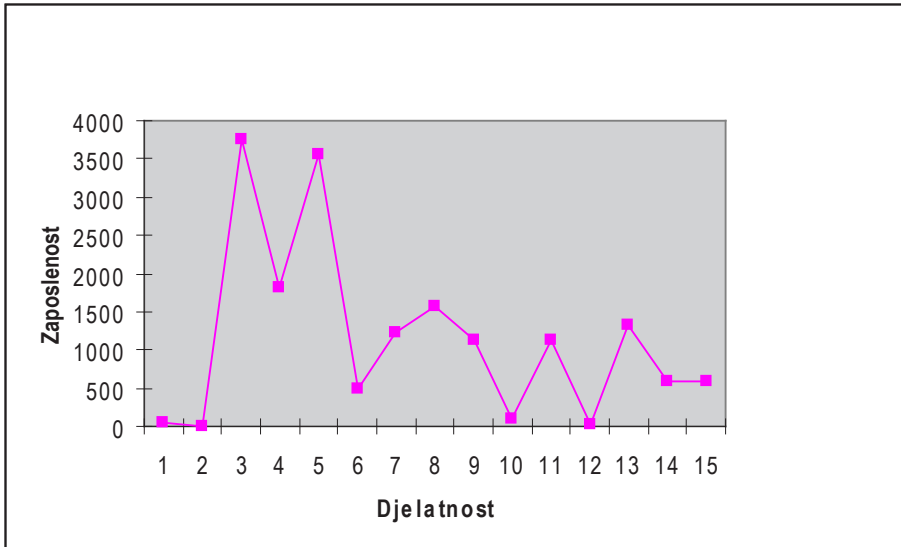
Okosnica analize koja slijedi jeste prosječan broj ukupno zaposlenih u tekućoj godini koji je utvrđen anketiranjem. Prezentacija, po vrstama djelatnosti, data je tabelom 8, a vizuelna, koja se odnosi na regiju, grafikom 3.

Tabela 8. Prosječna zaposlenost u tekućoj godini

Djelatnost	Opština			Ukupno	
	Nikšić	Šavnik	Plužine	Broj	%
A. Poljoprivr.,lov i šumarstvo	19		25	44	0.25
B. Ribarstvo	6			6	0.03
V.Vađenje ruda i kamena	3,758	1		3,759	21.66
G. Prerađ. ind.	1,621		192	1,813	10.44
D. Proizv. i snabd. el.en. gas. i vodom	3,561	1		3,562	20.52
Đ. Građev.	501			501	2.89
E. Trgovina	1,223	1		1,224	7.05
Ž. Hoteli i rest.	1,466		99	1,565	9.02
Z. Saobraćaj	1,128			1,128	6.5
I. Finans. posr.	92			92	0.54
J. Prom.nekret.	1,139			1,139	6.56
K. Državna upr.	33			33	0.19
L. Obrazovanje	1,273		46	1,319	7.6
LJ. Zdravstvo i soc. rad	583			583	3.36
M. Ost.kom.akt.	543	10	37	590	3.4
Svega	16,946	13	399	17,358	100

Ovakav odnos prosječne zaposlenosti nije samo odraz veličine opštine. Tačno je da opština Nikšić pripada najvećim opštinama u Crnoj Gori, ali je karakteriše privođenje kraju procesa transformacije i privatizacije, a samim tim i jasnije definisanje »zdravih preduzeća« u kojima je zaposlen i zapošljava se veliki broj radne snage.

Grafikon br. 3

Najveći broj zaposlenih (3,759) je u djelatnosti »vađenje ruda i kamena«, u koju je uvrštena i Željezara Nikšić koja spada u poslodavce sa velikim brojem zaposlenih. Slijedi »proizvodnja i snadbijevanje električnom energijom gasom i vodom« (3562), a zatim »prerađivačka industrija« sa 1.813,hoteli i restorani1,565, trgovina sa1,224. Kao što se vidi u djelatnosti »Proizvodnja i snadbijevanje električnom energijom....« zaposleno je oko 20,52 % od ukupno zaposlenih u Regiji.Ovaj broj ne odražava realno stanje zbog toga što anketom nije traženo da poslodavci iskazuju zaposlene i prema mjestu rada. Zbog toga je, s obzirom na to da je sjedište poslodavca u Nikšiću, dobijen podatak da su svi zaposleni u ovom preduzeću, zaposleni u opštini Nikšić. Time se dobija pogrešan rezultat zaposlenosti u ovoj djelatnosti na nivou Regije i opštine Nikšić.

U opštinama Plužine i Šavnik znatno je manji broj zaposlenih što je i shodno njihovim veličinama. Međutim, realno, uzrok malom broju zaposlenosti i zapošljavanju jeste što proces transformacije nije slijedio razvoj privatnog sektora, pa su opštine dobile karakter ekonomske nerazvijenosti tj.privredne zaostalosti i stagnacije. Ovu pojavu prati migracija stanovništva, a samim tim i nedostatak adekvatne radne snage.

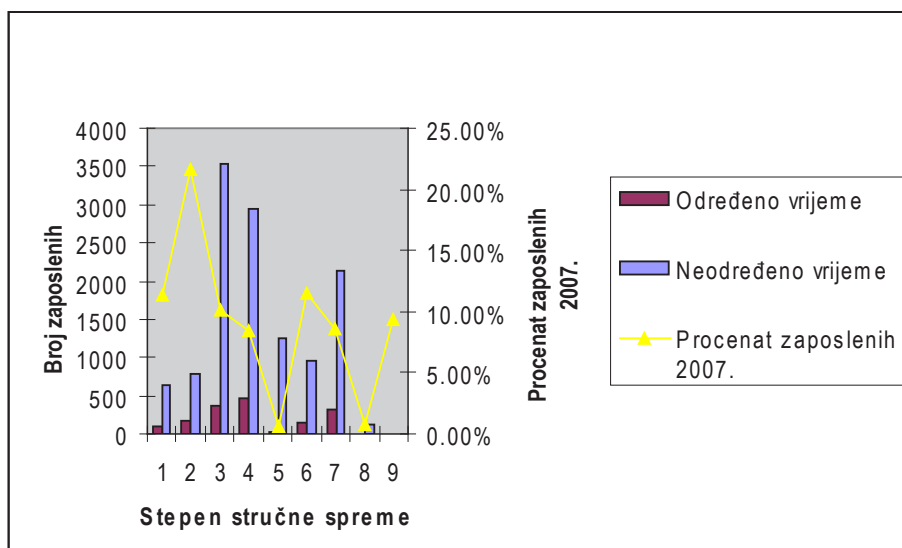
2.3.1.2. Ostvareno povećanje broja zaposlenih u 2007.god.

U toku 2007. godine zaposleno je na nivou Regije 1315 lica i to 831 na određeno i 484 na neodređeno vrijeme.

Tabela 9.

Stepen školske spreme	Zaposleni u 2007.	
	O	N
I	69	17
II	106	98
III	223	174
IV	157	129
V	7	
VI	111	15
VII	158	50
VIII		1
Svega	831	484

Grafikon br. 4

Isključujući ekstremnu grupaciju VIII stepena stručne spreme, kod koje je zanemarljivo učešće u zapošljavanju u 2007. godini, najveći broj zapošljavanja ostvaren je kod **trećeg stepana - 397 lica** i **četvrtog** stepena – 286 lica. S obzirom na to da je na evidenciji Biroa rada prisustvo lica sa VIII stepenom minorno, to ne predstavlja bitan parametar u zapošljavanju, dok je situacija kod III i IV stepana stručne spreme ohrabrujuća gledano sa aspekta njihovog učešća u broju nezaposlenih lica na evidenciji.

Sa **visokim obrazovanjem** zaposleno je 208 lica. Mogući razlog za značajnije učešće u zapošljavanju ove grupacije jeste jedna od mjera aktivne politike zapošljavanja u dijelu sufinansiranja pripravničkog staža. Ovaj razlog je prisutan i kod zapošljavanja VI stepena, gdje zaposleno 125 lica.

2.3.1.3. Obrazovna i profesionalna struktura zaposlenih

Struktura ukupno zaposlenih na dan anketiranja, prema stepenima stručne spreme i grupama zanimanja, obrađena je odvojeno od pokazatelja prosječne zaposlenosti tokom godine.

Tabela 10. Zaposlenost prema stepenu stručne spreme i grupama zanimanja

Grupa. zanimanja		Stepen stručne spreme								Ukupno
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Polj.proizv.i prerada hrane	O		11	68	1			3		83
	N	1	42	95	27			13		178
Šumarstvo i obrada drveta	O	29	16	79	91	13		3		231
	N	10	58	91	10	6	4	7		186
Geologija i rudarstvo	O			47	4					51
	N	64	52	572	163	240	61	108	2	1,262
Mašinstvo i obr. metala	O		19	36		2		4		61
	N	81	99	1,146	266	229	91	122	2	2,036
Elektrotehnika	O	2		5	5	3		2		17
	N	134	52	572	302	538	133	279	10	2,020
Hemija nemet. i garfičarstvo	O			1	3					4
	N		8	15	39	2	6	17		87
Tekstilstvo i kožarstvo	O			8						8
	N	1	1	51	2	1	2			58
Komunalne i tapetarske usluge	O	50	51	1						102
	N	301	179	30	18			4		532
Geodezija i građevinarstvo	O		5	6	2	1	1	1		16
	N	14	42	66	64	31	28	66		311
Saobraćaj	O		8	43	11	5	4	1		72
	N	3	64	313	58	94	2	13		547
Trgovina i ugostiteljstvo	O	25	47	49	89		10	9		229
	N	37	116	456	530	17	61	55		1,272
Ekonomija, pravo i adm.	O		11	31	121	1	32	84		280
	N	2	59	117	1,014	88	236	946	22	2,484
Vaspitanje i obrazovanje	O				23		72	108		203
	N		1			6	299	333	88	727
Društveno- humanistička	O							2		2
	N				1		8	19		28
Prirodno- matematička	O									
	N						2	1		3
Kultura, umjetnost	O		1		6		1	14		22
	N		1	3	58	1	13	58		134
Zdravstvo, farmacija	O				98		17	76		191
	N				395		7	81		483
Fizička kultura i sport	O							1		1
	N				2		5	9		16
Ostalo	O		1	1	1					3
	N			11	1					12
Svega	O	106	170	375	455	25	137	308		1,576
	N	648	774	3,538	2,950	1,253	958	2,131	124	12,376

Ukupna zaposlenost u Regiji je manja od prosječne za 3 404 radnika ili za oko 20%. Evidentna razlika je posljedica činjenice da u toku godine može doći do višestrukog zapošljavanja jedne iste osobe i ostvarenog sezonskog zapošljavanja, kao i moguće datih nerealnih podataka od strane poslodavaca, odnosno moguće greške samih anketara.

Analizirajući strukturu zaposlenih prema stepenima stručne spreme, možemo konstatovati da je najviše zaposlenih sa **trećim - 3913 i četvrtim stepenom - 3405** lica što čini **52,45 %** ukupno zaposlenih. Sa trećim stepenom stručne spreme najviše je zaposlenih u grupi zanimanja **mašinstvo i obrada metala(1.182)**, zatim slijedi **elektrotehnika (577)** i **trgovina i ugostiteljstvo (505)**. Za IV stepen karakteristično je da je najviše zaposlenih bilo u grupi **ekonomija, pravo i administracija(1.135)**, slijedi **trgovina (619)**, a **onda elektrotehnika (307.)** Sa **sedmim stepenom** stručne spreme zaposleno je 2439 lica od čega je najveći procenat u grupi zanimanja **ekonomija, pravo i administracija - 42,23%**. Magistri i doktori nauka učestvuju sa **0,90 %**.

Za opštinu Šavnik, iako spada u nerazvijene opštine, karakteristično je visoko učešće zaposlenih u **obrazovanju**. Na primjer: VI stepen stručne spreme je u toj djelatnosti zastupljen sa 19 zaposlenih, a VII sa šest, što predstavlja 46% od ukupno zaposlenih kod poslodavaca obuhvaćenih ovom anketom.

Za razliku od Šavnika, opštinu Plužine karakteriše diferenciranija struktura zaposlenosti. Anketom je obuhvaćeno 99 zaposlenih u grupi zanimanja **trgovina i ugostiteljstvo**, a od toga 91 su drugi, treći i četvrti stepen stručne spreme; u grupi zanimanja **šumarstvo i obrada drveta** - 47 od ukupno 55 zaposlenih su prvi, drugi i treći stepen; u grupi zanimanja **mašinstvo i obrada metala** 50 % zaposlenih su sa trećim stepenom. Najviše zaposlenih sa VII stepenom (13) je u grupi zanimanja **ekonomija, pravo i administracija**.

Analiza zaposlenosti prema rezultatima istraživanja i grupama zanimanja ukazuje na sljedeće: Najveća zaposlenost ostvarena je u grupi zanimanja **Ekonomija, pravo i administracija -17,80%**, zatim slijedi **Mašinstvo i obrada metala - 14,59%**, **Elektrotehnika-14,48%**, **Trgovina... - 9,12 %**.

Ovakvu strukturu zaposlenih prema grupama zanimanja uslovile su dvije okolnosti. Prvo, ona je ekvivalentna učešću zaposlenih u djelatnostima

koje pokrivaju pojedine grupe zanimanja. Drugo, prilikom anketiranja poslodavaca, zaposleni su svrstani prema stepenima stručne spreme i grupama zanimanja na osnovu zanimanja koje obavljaju, a ne formalnih kvalifikacija koje posjeduju.

2.3.1.4. Zaposlenost u 2007. i godini osnivanja

Uporedni pregled broja zaposlenih u 2007. i godini osnivanja dopunjava predstavu o kretanju zaposlenosti u Regiji prema vremenu poslovanja obuhvaćenih poslodavaca. Međutim, ovaj pregled ne može pouzdanije ukazati na povezanost dužine poslovanja i broja zaposlenih, ali može poslužiti za projektovanje novih istraživanja sa ciljem dublje analize.

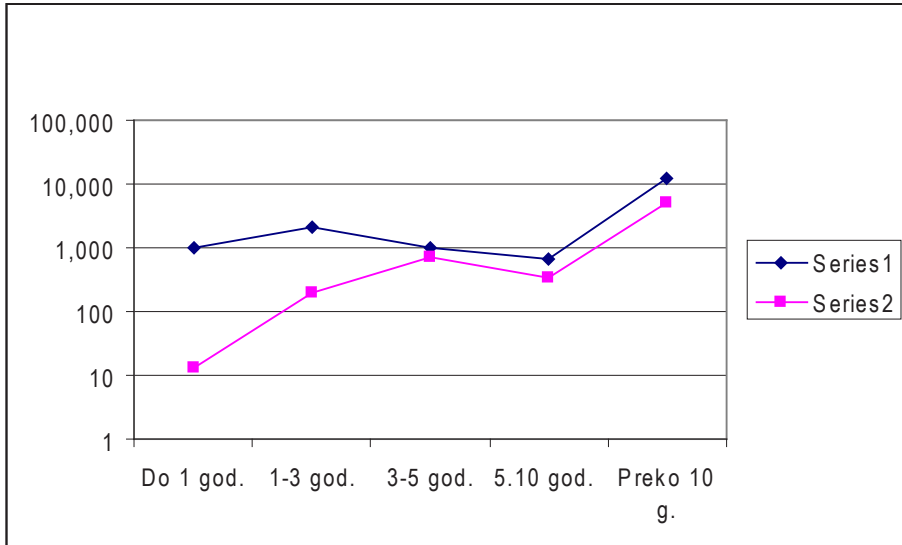
Tabela 11.

Opštine	Zaposlenost	Period postojanja društva					Ukupno zaposlenost
		Do 1 god.	1-3 god.	3-5 god.	5.10 god.	Preko 10 g.	
Nikšić	tekuća god.	1,000	2,087	995	671	12,191	16,944
	god.osniv.	2	133	695	341	4,724	5,895
Šavnik	tekuća god.	11	44	1			56
	god.osniv.	11	44	1			56
Plužine	tekuća god.		25			374	399
	god.osniv.		25			297	322
Svega	tekuća god.	1,010	2,114	996	671	12,565	17,356
	god.osniv.	13	202	696	341	5,021	6,273

Očigledno je da je u opštini Nikšić bio izuzetno dinamičan rast zaposlenosti, koji karakterišu mlada preduzeća, ali je sasvim drugačija slika u opštinama Šavnik i Plužine gdje rasta nije bilo. To potvrđuje poznatu činjenicu da se radi o opštinama koje stagniraju u razvoju.

Vizuelna prezentacija data je grafikonom br. 5.

Grafikon br. 5

(* Series 1: zaposlenost u tekućoj godini; Series 2: zaposlenost u godini osnivanja)

2.3.2. Starosna struktura zaposlenih

Starosna struktura zaposlenih kod anketiranih poslodavaca prikazana je, po stepenima stručne spreme, polu i prema djelatnostima.

Tabela 12. Učešće zaposlenosti po starosnim grupama

Starosno doba	Ž	U	% žena
Do 18 god.	3	8	37,50
19 - 24	241	592	40,71
25 - 30	659	1355	48,63
31 - 40	1344	3286	40,90
41 - 50	1814	5010	36,21
51 - 54	877	2208	39,72
55 - 65	559	1778	31,44

Kada analiziramo ukupan broj zaposlenih, primjećujemo da najveće učešće ima grupa od **41-50 godina** starosti iz čega slijedi zaključak da je to radno

najaktivnija grupa, zatim slijedi grupa od **31-40 god.** starosti. Takođe, grupacija zaposlenih sa starosnom dobi **od 41-50 godina** dominantna je u **svim stepenima** stručne spreme, izuzev **sedmog stepena**, gdje je najviše zaposlenih u dobu **od 31 - 40 godina**.

Poseban akcenat dajemo analizi starosne strukture žena i konstatujemo da u svim starosnim grupama žene učestvuju sa manje od 50% zaposlenih. Primijetna je tendencija rasta učešća žena u nižim starosnim grupama. Najveće učešće žena je u kategoriji **25-30 godine** i iznosi **48,63%**. Takođe možemo reći da učešće žena u ukupnoj zaposlenosti prema djelatnostima je najizraženije u zdravstvu i iznosi 81,44%, odmah zatim slijedi oblast obrazovanja sa 78,23% i oblast finansijskog posredovanja sa 67,24%.

Smatramo da je, radi potpunijeg sagledavanja strukture zaposlenosti, neophodno se osvrnuti i na podatke o polnoj i starosnoj strukturi, uzimajući u obzir i stručnu spremu, na evidenciji nezaposlenih lica. Od 3850 lica sa evidencije 1848 su žene (48%). I u ovoj grupaciji dominantni su III i IV stepen stručne spreme, a značajan je udio i žena sa VII stepenom.

Ove podatke apostrofiramo iz razloga što isti upućuju na podudarnost navedene strukture sa strukturom zaposlenih. To je bitan pokazatelj, jer se kao problem izdvaja rješavanje zapošljavanja grupacije u strosnoj dobi od 31-40 i od 41-50 godina. Mislimo da se posebna pažnja u aktivnostima Biroa rada treba posvetiti upravo ovoj grupi nezaposlenih žena, jer se mogu smatrati kategorijom teže zapošljivih lica.

2.3.3. Plan zapošljavanja za 2008. godinu

Za ciljeve ovog i sličnih istraživanja, odnosno za rad Zavoda za zapošljavanje, najznačajnije su informacije o budućim potrebama poslodavaca. Stoga je i u ovom anketiranju posebna pažnja posvećena toj dimenziji zaposlenosti.

Planirane promjene zaposlenosti u narednoj godini po djelatnostima prezentirane su tabelom 14.

Tabela 13. Povećanje broja zaposlenih u narednoj godini po djelatnostima

Djelatnost	Nije planirano povećanje		Planirano povećanje	
	Poslodavci	%	Poslodavci	%
A. Poloprivr.. lov i šumarstvo	1	1.15	2	1.92
B. Ribarstvo			1	0.96
V. Vađenje ruda i kamena	2	2.3	2	1.92
G. Prerađ. Ind.	17	19.54	22	21.15
D. Proizv. i snabd. el. en., gasom i vodom	2	2.3	1	0.96
Đ. Građevinarstvo	3	3.45	10	9.62
E. Trgovina	28	32.18	34	32.69
Ž. Hoteli i rest.	4	4.6	4	3.85
Z. Saobraćaj	3	3.45	6	5.77
I. Finans. posred.			1	0.96
J. Prom. nekretn.	1	1.15	7	6.73
K. Drž. uprava	1	1.15		
L. Obrazovanje	15	17.24	5	4.81
LJ. Zdravs. i soc.r.	3	3.45	3	2.88
M. Ost. kom. akt.	7	8.05	6	5.77
Svega	87	100	104	100

Sudeći prema odgovorima poslodavaca u okviru projekcije planiranog zapošljavanja, uočljivo je da je u oblasti *Trgovina* najviše zastupljenih odgovora, a zatim u oblastima *Prerađivačka industrija*, *Aktivnosti u vezi s nekretninama*, *Građevinarstvo* i *Saobraćaj, skladištenje i veze*. S druge strane, u obrazovanju je dominacija poslodavaca koji ne planiraju zapošljavanje u narednoj godini.

Među 54.5% poslodavaca koji su izjavili da planiraju povećanje broja zaposlenih u narednoj godini – dakle u većinskoj grupaciji koja optimistički ide dalje - kao najčešći razlog navedeno je ***Povećanje obima i strukture/asortimana proizvoda i usluga (44.7%)***, a zatim slijedi ***Povećana potražnja za proizvodima i uslugama na tržištu (34.2%)***. Ostalo je izbor odgovora ***Nešto drugo***.

Poslodavci koji nijesu planirali povećanje broja zaposlenih u sopstvenim firmama u narednoj godini kao razlog najčešće su izjavili da ***Nije planirano povećanje obima proizvodnje/usluga***. Najveći dio onih koji su kao razlog

naveli. „*Nešto drugo*“ obrazložili su da „u ovim uslovima nije moguće planiranje“. Zastupljeni su i odgovori (po 9.9 %) ***teškoće u plasmanu proizvoda i usluga*** i ***Teškoće u obezbjeđivanju sredstava za investicije***. Jedan poslodavac je kao razlog što ne planira povećanje zaposlenosti za narednu godinu izabrao odgovor *Nedostatak kompetentne radne snage*.

U opštini Šavnik planirano je značajno zapošljavanje u djelatnosti Proizvodnja vode (20 lica), od čega najviše sa trećim stepenom.

U opštini Plužine planiran je zanemarljiv broj zapošljavanja.

Kad je riječ o planiranju zapošljavanja za narednih pet godina, očekivano je da je još manji broj poslodavaca izabrao opciju „**da**“: svega **31.4%**.

Saznanja o projektovanim potrebama poslodavaca prema stepenu stručne spreme i grupi zanimanja u opštinama Nikšić, Šavnik i Plužine prezentirani su tabeli 15.

Tabela 14. Plan zapošljavanja za narednu godinu

Grupa zanimanja		Stepen stručne spreme								Svega
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Polj.proizv.i prerada hrane	O			9				1		10
	N		2	15				3		20
Šumarstvo i obrada drveta	O			2	7			2		11
	N	1	10	1				1		13
Geologija i rudarstvo	O			10						10
	N			2				4		6
Mašinstvo i obr. metala	O		1	9	1			2		13
	N	2		12	12			1	4	31
Elektrotehnika	O			31	2					33
	N			10	4				1	15
Hemija nemet. i garfičarstvo	O									.
	N			4				2		6
Tekstilstvo i kožarstvo	O									.
	N			11						11
Komunalne i tapetarske usluge	O	10		2						12
	N	10		1						11
Geodezija i građevinarstvo	O		4		2					6
	N	4	6	8	2			5		25
Saobraćaj	O		7	15	3					25
	N		1	3	2					6
Trgovina i ugostiteljstvo	O	15		5	12					32
	N	10	5	36	40		4			95
Ekonomija, pravo i adm.	O			4	3	1	2	13		23
	N			342	21		6	10		379
Vaspitanje i obrazovanje	O				1		32	4		37
	N			13			1	4		18
Društveno-humanistička	O									.
	N									.
Prirodno-matematička	O									.
	N									.
Kultura, umjetnost	O				1			1		2
	N							2		2
Zdravstvo, farmacija	O				2			5		7
	N						10	2		12
Fizička kultura i sport	O									.
	N									.
Ostalo	O									.
	N									.
Svega	O	25	12	87	34	1	34	28	0	221
	N	27	24	458	81	.	21	34	5	650

Iako je iz tabele vidljiv svaki podatak, ipak ćemo dati samo neke napomene. Prvo, planiranje kadrova je, u dugogodišnjoj praksi potvrđeno, u zoni velikih nizvjesnosti, pa i prioizvoljnosti. Značajan dio poslodavaca uopšte nema nikakvih iole zasnovanih planova. A otvoreno je pitanje o puzdanosti datih planskih izjava.

**Analizirajući planirano zapošljavanje prema stepenima stručne spre-
me**, najizraženije su potrebe za radnicima III stepena (**62,57% !**), i, takođe, u bitno manjoj mjeri, IV stepena (13,2 %). Karakteristično je, takođe, da su ovu tendenciju planiranih potreba za radnom snagom pokazala i ranija istraživanja na nivou Regije.

Ono što odmah privlači pažnju jeste ekstremno visoka najava zapošljavanja kadrova u grupi zanimanja „Ekonomija, pravo i administracija“ (**46.15%** svih najavljenih zapošljavanja u narednoj godini!) i, donekle, kadrova iz grupe „Trgovina i ugostiteljstvo“ (**10,91**), ali je takođe vezano za III i IV stepen stručne spre-
me.

2.3.4. Invalidi i penzionisani radnici

Invalidi svakako predstavljaju jednu posebnu i veoma značajnu društvenu i ekonomsku kategoriju među zaposlenim/nezaposlenim licima. Od posebnog su interesa za djelatnost Zavoda za zapošljavanje, jer se on direktno sučeljava sa ovim problemom.

Crna Gora, Nikšić posebno, decenijama je razvijao ekstenzivni tip ekonmije čija je jedna od posljedica bila relativno visok stepen stvaranja invalida. Sporost i složenost procesa tranzicije ovaj su problem samo usložile.

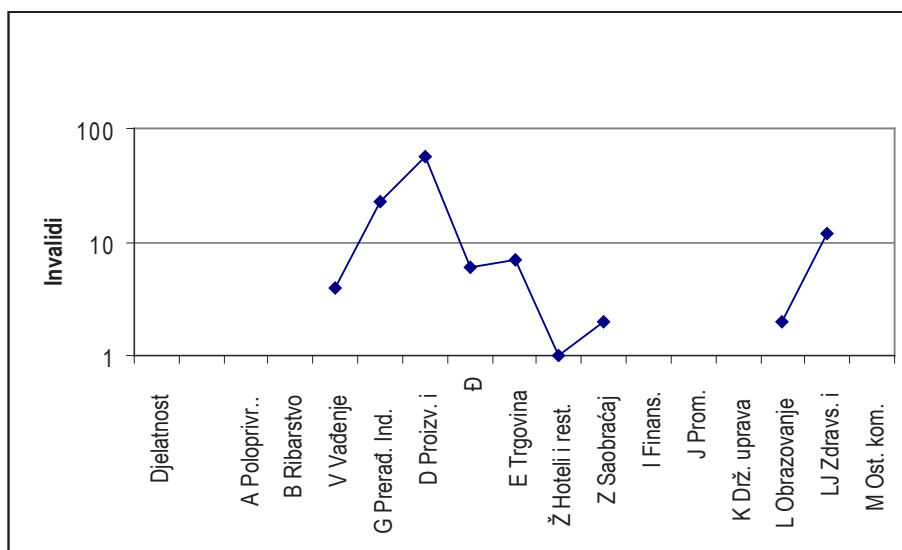
Prema informacijama dobijenim ovom anketom, situacija u Regiji je kao što je prezentirano tabelom 16.

Tabela 15.

Zaposlenost invalida		
Djelatnost	Zaposleni invalidi 2007.	Planirani za zaposlenje za 2008.
A. Polopriv., lov i šumarstvo		
B. Ribarstvo		
V. Vađenje ruda i kamena	4	4
G. Prerađ. ind.	23	22
D. Proizv. i snabd. el. en., gasom i vodom	56	56
Đ. Građevinarstvo	6	6
E. Trgovina	7	3
Ž. Hoteli i rest.	1	1
Z. Saobraćaj	2	2
I. Finans. posred.		
J. Prom. nekretn.		3
K. Drž. uprava		
L. Obrazovanje	2	2
LJ. Zdravs. i soc.r.	12	1
M. Ost. kom. akt.		
Svega	113	110

Grafička ilustracija data je grafikonom br. 6.

Grafikon br. 6.

Ukupan broj zaposlenih invalida kod anketiranih poslodavaca na nivou Regije je **113**. Od ovog broja invalida je najviše zaposlenih u djelatnosti *Proizvodnje i snadbijevanja elektr. energijom i gasom*- **49,50%**. Ovo je značajna promjena u odnosu na prethodnu anketu gdje je broj zaposlenih invalida iznosio 334. Razlog ove promjene je izvršena privatizacija Rudnika boksita i Željezare Nikšić u kojima je u prethodnom istraživanju bilo zaposleno 74,25% invalida (a sada ih je ispod 4%).

Smanjen je apsolutni broj invalida u prerađivačkoj industriji (sa 33 na 23), ali je poraslo njihovo relativno učešće (sa **9,88% na 17,30%**).

Dakle, u ukupnom broju zaposlenih kod poslodavaca, obuhvaćenih ovim anketiranjem je svega 0,81% invalida. Gotovo isti broj je predviđen za sljedeću godinu: vjerovatno se planira zadržavanje na poslu postojećih invalida.

Indikativno je da je oko 50% invalida zaposleno u djelatnosti „Proizvodnja i snadbijevanje električnom energijom, gasom i vodom“. Vjerovatno objašnjenje je da je to stoga što je još uvijek veliki privredni kompleks u državnom vlasništvu, odnosno djelatnost koja još nije privatizovana.

Anketom je tretirana i spremnost poslodavaca za zapošljavanje osoba sa invaliditetom kroz modalitete o pogodnostima koje se nude poslodavcima za zapošljavanje: *obuka i osposobljavanje, krediti za samozapošljavanje i opremanje radnog mjesta*. Ovaj podatak je veoma bitan sa aspekta aktivnosti Biroa rada u cilju rješavanja zapošljavanja osoba sa invaliditetom. Prema distribuciji odgovora dobijenih od poslodavaca evidentno je da su poslodavci upoznati sa pogodnostima pri zapošljavanju ove kategorije, u svim oblicima. Međutim, njihova spremnost za zapošljavanjem ove kategorije, i pored saznanja o pogodnostima, nije značajna.

Penzioneri

Broj penzionera u 2007. i broj planiranih zaposlenih za penzionisanje, dat je u tabeli 17.

Tabela 16.

Zaposlenost penzionera		
Djelatnost	Penzionisani 2007.	Planirani za penzionisanje u 2008.
A. Poloprivr.. lov i šumarstvo		
B. Ribarstvo		
V. Vađenje ruda i kamena	121	1
G. Prerađ. Ind.	6	9
D. Proizv. i snabd. el. en., gasom i vodom	29	
Đ. Građevinarstvo	2	3
E. Trgovina	11	7
Ž. Hoteli i rest.	1	3
Z. Saobraćaj		
I. Finans. posred.	7	10
J. Prom. nekretn.		
K. Drž. uprava	1	
L. Obrazovanje	21	24
LJ. Zdravs. i soc.r.	7	2
M. Ost. kom. akt.	3	5
Svega	209	64

U odnosu na prethodno anketiranje, prva promjena je u broju penzionisanih i to sa 379 na 209 lica. Dok je 2005. godine 74% svih penzionisanih radnika bio u djelatnosti *Vađenje ruda i kamena*, ove godine na tu djelatnost otpada 57,89%.

Trend penzionisanja će, izgleda, opadati. Vjerovatno su, tokom tranzicionih promjena, već dobrim dijelom iscrpljene mogućnosti smanjivanja broja zaposlenih penzionisanjem. S toga u narednim godinama treba očekivati stopu penzionisanja ispod uobičajenih standarda, koja će biti posledica već postojeće starosne strukture zaposlenih.

Posebno je pitanje koliko se penzionisanjem zaposlenih otvaraju nova radna mjesta, a koliko se penzionisanje i dalje koristi za racionalizaciju broja zaposlenih.

Anketom je ispitivana i spremnost poslodavaca za radnim angažovanjem penzionera, kroz modalitete »da« i »ne«. Rezultat je da je 85,94 % po-

slodavca dalo odgovor »ne«, a 14,06% je dalo odgovor »da«. Pozitivan odgovor dobijen je, uglavnom, u grupaciji »Zdravstvo i socijalni rad«, a vezan je za nedostatak odgovarajućeg kadra.

2.3.5. Viškovi zaposlenih

Podaci o viškovima zaposlenih u 2007. godini i o planiranim viškovima u narednoj godini prezentirani su tabelom 18 i 19

Tabela 17. Viškovi zaposlenih u tekućoj i planirani za narednu godinu

Godina	Kategorija.	Broj. odgovora	%
2007.	DA	18	9.42
	NE	173	90.58
2008.	DA	14	7.33
	NE	177	92.67

Tabela 18. Viškovi zaposlenih u tekućoj i za narednu godinu po grupama zanimanja i stepenu stručne spreme

Grupa zanimanja	Godina	Stepen stručne spreme								Svega
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Polj.proizv.i prerada hrane	2007.		2							2
	2008.									.
Šumarstvo i obrada drveta	2007.	1		1	1					3
	2008.									.
Geologija i rudarstvo	2007.	1	3	7	2					13
	2008.									.
Mašinstvo i obr. metala	2007.	5		7	2	1				15
	2008.			1						1
Elektrotehnika	2007.			471	130					601
	2008.			1						1
Hemija nemet. i garfičarstvo	2007.									.
	2008.									.
Tekstilstvo i kožarstvo	2007.									.
	2008.									.

Grupa zanimanja	Godina	Stepen stručne spreme								Svega
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Komunalne i tapetarske usluge	2007.	9	1							10
	2008.	7								7
Geodezija i građevinarstvo	2007.			21						21
	2008.								.	
Saobraćaj	2007.		2	4		1				7
	2008.			1						1
Trgovina i ugostiteljstvo	2007.	1	7	11						19
	2008.		4	3						7
Ekonomija, pravo i adm.	2007.		1	86	30					117
	2008.				27					27
Vaspitanje i obrazovanje	2007.				13	4		7		24
	2008.						1			1
Društveno-humanistička	2007.								.	
	2008.								.	
Prirodno-matematička	2007.								.	
	2008.								.	
Kultura, umjetnost	2007.								.	
	2008.								.	
Zdravstvo, farmacija	2007.				10			3		13
	2008.				10			3		13
Fizička kultura i sport	2007.								.	
	2008.								.	
Ostalo	2007.								.	
	2008.								.	
Svega	2007.	17	16	608	188	6	.	10	.	845
	2008.	7	4	6	37	.	1	3	.	58

Kao što se vidi iz tabele, o viškovima zaposlenih u tekućoj godini potvrdno je odgovorilo 18 ili 9,42% poslodavaca kod kojih je evidentirano ukupno 845 lica sa takvim statusom. S obzirom da 90.58% poslodavaca nije iskazalo viškove zaposlenih, moglo bi se zaključiti da ovaj problem nije izražen u Regiji. Međutim realno stanje je drugačije. Postoje razlozi koji dovode do javljanja tehno - viškova zaposlenih, ali ih poslodavci ne iskazuju sve dok ne dođe do konkretne realizacije programa uvođenja tehno-ekonomskih viškova i programa ostvarivanja prava radnika po tom osnovu. To potvrđuju i odgovori o načinu rješavanja tehno-ekonomskih viškova.

Analizom smo utvrdili da najviše izraženih viškova zaposlenih ima u trećem (71,95 %/) i četvrtom (**22,25 %**) stepenu, što je značajno sa aspekta planiranja aktivnosti Biroa, radi rješavanja statusa tehno-ekonomskih viškova, jer će se svi oni naći na evidenciji nezaposlenih lica. Ovo iz razloga što su poslodavci samo iskazali viškove u 2007. godini, a najčešće nijesu sproveli program za rješavanje njihovog statusa.

Posebno ukazujemo na grupu zanimanja »*Elektrotehnika*«gdje je najviše tehno-ekonomskih viškova (601). Istraživački tim Biroa rada smatra da su razlozi u tome da se radi o grupi zanimanja vezanih za djelatnost velikog sistema kao što je „Elektroprivreda“ koji još nije privatizovan, odnosno nije ušao u proces transformacije.

Takođe su značajni viškovi navedeni u ekonomskim, pravnim i administrativnim zanimanjima. Ali, treba podsjetiti da je u ovim strukama najavljeno ubjedljivo najveće zapošljavanje za narednu godinu.

Analiza ukazuje na još jedan bitan pokazatelj, a to su planirani viškovi u narednoj godini, koji su prema urađenoj anketi izraženi brojkom od 58 lica. Ako bi to bio broj koji će zaista takav i ostati na kraju 2008. godine, onda bi Biro rada imao mnogo lakši posao u smislu rješavanja statusa ovih lica. Ali se plašimo da ovaj pokazatelj ne prikazuje realno stanje, jer, kao što je i naprijed rečeno, poslodavci nemaju još uvijek osmišljen program ostvarivanja prava lica kojima prestaje radni odnos kao tehno-ekonomskim viškovima.

Tabela 19. Viškovi zaposlenih u tekućoj i za narednu godinu po djelatnostima i stepenu stručne spreme

Djelatnost	Godina	Stepen stručne spreme							Ukupno
		I	II	III	IV	V	VI	VII	
A. Poljoprivr.,lov i šumarstvo	2007.	1	.	2	1	.	.	.	4
	2008.			3					3
B. Ribarstvo	2007.								.
	2008.								.
V.Vađenje ruda i kamena	2007.			20					20
	2008.	1							1
G. Prerađ. ind.	2007.	7	10	12	5				34
	2008.								.
D. Proizv. i snabd. el.en. gas. i vodom	2007.		1	474	130	1			606
	2008.								.
Đ. Građev.	2007.		1	6	1	1			9
	2008.								.
E. Trgovina	2007.			91	13	4		5	113
	2008.								.
Ž. Hoteli i rest.	2007.	2			1				3
	2008.								.
Z. Saobraćaj	2007.								.
	2008.								.
I. Finans. posr.	2007.	2			25				27
	2008.	2			25				27
J. Prom.nekret.	2007.								.
	2008.								.
K. Državna upr.	2007.								.
	2008.								.
L.Obrazovanje	2007.	1						2	3
	2008.						1		1
LJ. Zdravstvo i soc. rad	2007.	4	4	3	12			3	26
	2008.	4	4	3	12			3	26
M. Ost.kom.akt.	2007.								.
	2008.								.
Svega	2007.	17	16	608	188	6	.	10	845
	2008.	7	4	6	37	.	1	3	58

Što se tiče strukture viškova zaposlenih prema stepenima stručne spreme i djelatnosti poslodavca, evidentno je da dominiraju III i IV stepen stručne

spreme i to u djelatnosti »Proizvodnja i snadbijevanje električnom energijom, gasom i vodom«, a zatim »Trgovina...«, takođe u III i IV stepenu stručne spreme. Dakle, 85% ukupnih viškova svrstano je u ove dvije djelatnosti.

Distribucija odgovora iz ove tabele je slična pregledu viškova prema grupama zanimanja što je logičan rezultat, s obzirom na strukturiranje grupa zanimanja prema djelatnostima.

Planirani viškovi za 2008. godinu su na nivou trećeg i četvrtog stepena i vezani su za djelatnosti »*Finansijsko posredovanje*« i »*Zdravstveni i socijalni rad*«. Smatramo da ovaj podatak nije nevalidan, ali je pitanje koliko su poslodavci iz drugih djelatnosti bili spremni da iskažu očekivane viškove u narednoj godini.

Što se tiče pregleda viškova zaposlenih prema razlozima i načinima rješavanja, istraživački tim smatra da oni, s obzirom na iskazani broj, nijesu reprezentativni za analizu, ali ćemo ih ipak prezentovati, jer su sa velikom vjerovatnoćom tačni i bili su navedeni i u prethodnim istraživanjima.

Tabela 20. Viškovi zaposlenih u tekućoj i narednoj godini prema razlozima

Razlozi	2007.	2008.
A. Prestrukturiranje proizvodnje	6	4
B. Smanjenje obima proizvodnje/usluga	2	2
C. Neodgovarajuća struktura zaposlenih	5	4
D. Nešto drugo	6	5
Svega	19	15

Iz tabele je očigledno da su »*Prestrukturiranje proizvodnje*« i »*Neodgovarajuća struktura zaposlenih*« razlog za utvrđivanje viškova zaposlenih.

Tabela 21. Viškovi zaposlenih u tekućoj i narednoj godini prema načinima rješavanja

Način rješavanja	2007.	2008.
A. Otpremnina	13	8
B. Raspored kod istog ili drugog poslodavca	.	1
C. Prekvalifikacija, dokvalifikacija i sl.	1	2
D. Nešto drugo	4	4
Svega	18	15

Ovdje, možda, jedino, treba ukazati na dominaciju otpremnina kao načina za rješavanje problema, i nisko učešće modusa „Prekvalifikacija, dokvalifikacija“.

2.3.6. Deficitarni kadrovi

Jedan od ključnih problema za funkcionisanje firmi, pogovotovu u vremenima ekonomske ekspanzije, jeste nedostatak određenih kadrova, odnosno nedostatak kadrova potrebnih poslodavcima na tržištu rada. To je i jedan od referentnih pravaca djelovanja Zavoda za zapošljavanje CG.

I u ovom anketiranju posebna pažnja je posvećena ovom problemu.²

Od ukupnog broja anketiranih poslodavaca **45.55%** je izjavilo da ima problem sa deficitarnošću kadrova. Modaliteti datih odgovora su:

- * A. Nema obrazovanih kadrova odgovarajućih profila na tržištu rada 67.65 %
- * B. Ne prihvataju ponuđene uslove rada 16.67 %
- * C. Nedostatak sredstava za stručno obrazovanje i obuku potrebnih kadrova 1.95 %
- * D. Nešto drugo 13.73 %

Pored navedenih razloga ističemo da na pojavu deficitarnosti određenih kadrova utiču i razlozi koji se odnose na neprihvatanje ponuđenog radnog mjesta.

² U Anketi je i ovdje posebno tretirana tekuća i naredna godina. Pošto su odgovori za obje godine gotovo potpuno podudarni, u ovoj analizi ćemo se baviti samo 2007. godinom. Aktuelna situacija sa deficitarnim kategorijama imanentno sadrži dimenziju budućnosti. Predlažemo da se u budućim anketiranjima ova problematika tretira samo u tekućoj godini.

Poslodavci su kao bitne razloge za neprihvatanje radnog mjesta istakli (ne uzimajući u obzir da je gotovo polovina anketiranih izabrala za odgovor modalitet „nešto drugo“, odnosno „bez odgovora“) sljedeće odgovore:

- A. Niska zarada 30.14%
- B. Neadekvatni uslovi rada 7.18%
- C. Rad u smjenama 3.35%
- D. Velika udaljenost radnog mjesta od mjesta prebivališta 11.00%

Kao znanja, vještine i kompetencije koje najviše nedostaju zaposlenima, poslodavci su apostrofirali kao što je prikazano tabelom 23.

Tabela 22. Znanja i vjštine koji nedostaju zaposlenima, po djelatnostima

Djelatnost	Znanja/vještine								
	A. Tehničko-tehnološka	B. Sposobnost komuniciranja	C. Kreativnost	D. Kompjuterska znanja	E. Marketinška znanja	F. Organizacijska znanja	G. Finansijska znanja	H. Znanje stranih jezika	I. Nešto drugo
A. Poloprivr.. lov i šumarstvo	2		1	1	1	1		1	
B. Ribarstvo	1								
V. Vađenje ruda i kamena	1		1	2	1	3		4	
G. Prerađ. ind.	28	6	8	12	6	13	4	19	1
D. Proizv. i snabd. el. en., gasom i vodom	2			1				1	
Đ. Građevinarstvo	8	2	8	4	2	4	4	7	
E. Trgovina	13	22	18	28	25	20	5	37	2
Ž. Hoteli i rest.	3	5	1	1	1	1	1	6	
Z. Saobraćaj	1	2	1	1	2	3		6	1
I. Finans. posred.				1			1	1	
J. Prom. nekretn.	3	2	2	1	1			4	1
K. Drž. uprava	1								
L. Obrazovanje	4	7	5	12	1	3	3	11	2
LJ. Zdravs. i soc.r.	3	1		2		1	1	3	1
M. Ost. kom. akt.	4	2	2	6	2		2	8	2
Svega	74	49	47	72	42	49	21	108	10

Isticanje problema sa znanjem stranih jezika i sa vladanjem kompjuterskim vještina je u ovoj društvenoj zajednici, odnosno u ovoj Regiji, već uobičajeno. Prepoznajući ovaj problem, Biro rada Nikšić je u 2007. godini organizovao obuke za sticanje osnovnih kompjuterskih znanja za 72 lica, a 13 lica je prošlo obuke za strane jezike. (Podatak se odnosi na anketirane poslodavce koji su se pojavili kao provajderi obuke). Moramo naglasiti da je Biro rada Nikšić u tekućoj godini organizovao i čitav niz obuka za tržište rada ili za poznatog poslodavca koje nijesu ušle u uzorak.

Ako uporedimo dobijene podatke od poslodavaca sa podacima kojim raspolaže Biro rada Nikšić, vidimo da kadrovi sa evidencije ovog Biroa takođe imaju potrebu da se usavršavaju u gore pomenutim znanjima i vještina. To ukazuje na opravdanost programa koje Zavod zadnjih godina organizuje u cilju prilagođavanja radne snage potrebama poslodavaca.

Upozoravajuće je relativno veoma često isticanje nedostatnosti tehničko-tehnoloških znanja.

Dobijeni odgovori upućuju na to da lica koja dolaze na evidenciju po završenom školovanju nijesu dobila znanje adekvatno potrebama poslodavaca, te očekujemo da će reformisano školstvo dati bolje rezultate. Međutim, dok se ne pokažu ovi rezultati, Zavod će kroz programe obuka nastojati da poboljša znanje i vještine radne snage na evidenciji i samim tim prevazići probleme iskazanog nezadovoljstva poslodavaca. Možemo konstatovati da upravo zbog navedenog je potrebna bliža saradnja Zavoda i poslodavaca.

Najzadovoljniji su poslodavci u *državnoj upravi* i u djelatnosti *proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom i gasom*, odnosno u državnim firmama. Tri djelatnosti se ističu brojnošću primjedbi: *trgovina, prerađivačka industrija i obrazovanje*.

Usled privatizacije je došlo do promjena u načinu poslovanja i rada, što se odražava i na potrebna znanja i vještine na kojima poslodavci insistiraju. Tako na primjer u djelatnosti *trgovina* se kao neophodna znanja traže: kompjuterska znanja, marketinška i sposobnost komuniciranja. Poslodavcima koji se bave proizvodnjom očigledno nedostaju tehničko-tehnološka znanja, pri čemu u neposrednom kontaktu ističu da je kritičan problem nedostatak "majstora". I oblast *obrazovanja*, takođe, ukazuje na nedostajući kadar kao što su profesori matematike i fizike, profesori inženjerske

grupe predmeta, profesori muzičke grupe predmeta

Ovdje je neophodno skrenuti pažnju na ulogu profesionalne orijentacije. Zavod za zapošljavanje, ali i ostale institucije (posebno obrazovne), moraju raditi u saglasju na ovom problemu. Takođe se morju potencirati i stimulativne mjere u cilju prevazilaženja ovog problema, koje jesu zakonski normirane, ali su u praksi rjeđe primjenjivane.

U anketama je navedeno 107 zanimanja kao deficitarnih (ukupna frekvencija odgovora je 429). Na vrhu liste su:

- 301000 Prerađivač i obrađivač drveta (III SSS i KV)
- 401600 Metalurški tehničar (IV SSS)
- 401800 Mašinski tehničar – kontrolor kvaliteta (IV SSS)
- 301605 Rukovalac postrojenja za proizvodnju čelika
- 301821 Rukovalac mašina za izradu reznog alata
- 300513 Mesar
- 206131 Kranovođa
- 400900 Šumarski tehničar (IV SSS)
- 301836 Zavarivač – rezač gasom
- 104501 Komunalni higijeničar
- 406513 Konobar

Pri analiziranju ovih problema treba imati u vidu jedan metodološki problem: Pitanje je koliko postojeći šifarnik zanimanja, koji je bio obavezan kalup u realizaciji ankete, može da odgovori na brojne specifičnosti koje se pojavljuju unutar pojedinih zanimanja. Uz to, i ovdje je već uveliko prisutan dinamički razvoj moderne podjele rada, uključujući i pojavu novih poslova i novih zanimanja.

Bitno pitanje je gdje poslodavci i određene društvene institucije očekuju razrješenje ovih problema (promjene u obrazovanju; spontano djelovanje tržišta rada; poboljšanje uslova rada, uključujući plate; zapošljavanje nerezidenata, itd.). Ili ulaganjem u kadrove? Mišljenja smo da se sinhronizovano mora djelovati u svim navedenim pravcima.

U 2007. godini kod anketiranih poslodavaca 294 lica su bila obuhvaćena određenim programima obuka. To predstavlja značajan pomak u odnosu na prethodnu anketu kada je obukama bilo obuhvaćano 117 lica. Ove godine

najviše lica obuhvaćeno je obukom u grupama zanimanja: *geologija i rudarstvo, ekonomija, pravo i administracija, zatim elektrotehnika, trgovina, šumarstvo, mašinstvo i obrada metala*. Za sljedeću godinu planirane su obuke za 104 lica.

Područja Plužina i Šavnika specifičan su problem. Odmah se mora reći da je zbog „logike malih brojeva“ krajnje neuputno formulirati bilo kakve održivije analitičke stavove. Indikativno bi moglo da bude bitno veće učešće opcije „ne prihvata ponuđene uslove rada“ kao razloga za nemogućnost zadovoljavanja kadrovskih potreba. Opštepoznato je da su to mjesta iz kojih stanovništvo odlazi. U tom smislu su jasni i podaci o gotovo nepromijenjenoj situaciji u obrazovanju, sa nedostatkom brojnih profesorskih profila, kojih na evidenciji Zavoda u Nikšiću uglavnom ima.

2.3.7. Oblici elastičnog zapošljavanja

Ispitivani su u ovom anketiranju i stavovi poslodavaca prema institucionalnim mogućnostima elastičnog zapošljavanja.

Da „nemaju potrebe za **zapošljavanjem sa kraćim radnim vremenom** „, izjavilo je **69.63%** poslodavaca. Samo 27,23% smatra da je to „povoljno rješenje“. Najviše i jednih i drugih odgovora je u trgovini i u prerađivačkoj industriji.

Odgovori na pitanje o **radnom angažovanju nezaposlenih za povremene i privremene poslove** su uravnoteženije polarizovani: 41.88% poslodavaca izjavljuje da „nema takvih potreba“, a 52.88% da „povremeno ima takvih potreba“. Najveće učešće i jednog i drugog odgovora je u istim dvjema djelatnostima.

2.4. Saradnja poslodavaca sa . zavodom za zapošljavanje

Zavod za zapošljavanje Crne Gore je, radi preispitivanja sopstvenog djelovanja, posebno poglavlje ankete posvetio stavovima poslodavaca upravo prema Zavodu.

U tekućoj godini je sa Zavodom saradivalo **82%** anketiranih poslodavaca iz Regije. Iz opština Šavnik i Plužine samo jedan poslodavac nije saradivao. Posmatrano na nivou ovih modaliteta odgovora, saradnja poslodavaca sa Zavodom je ostvarena u većem procentu poslodavaca u poređenju sa podacima iz prethodne ankete za 9 %. Izvjesno je da je povećanje od 9% značajno sa aspekta tendencije rasta ove saradnje. Naše iskustvo pokazuje da je sve veći broj poslodavaca koji pokazuju sve veći interes u ovoj oblasti. Na to ukazuju i podaci iz prethodne ankete gdje je registrovan rast saradnje na nivou 4,2 %.

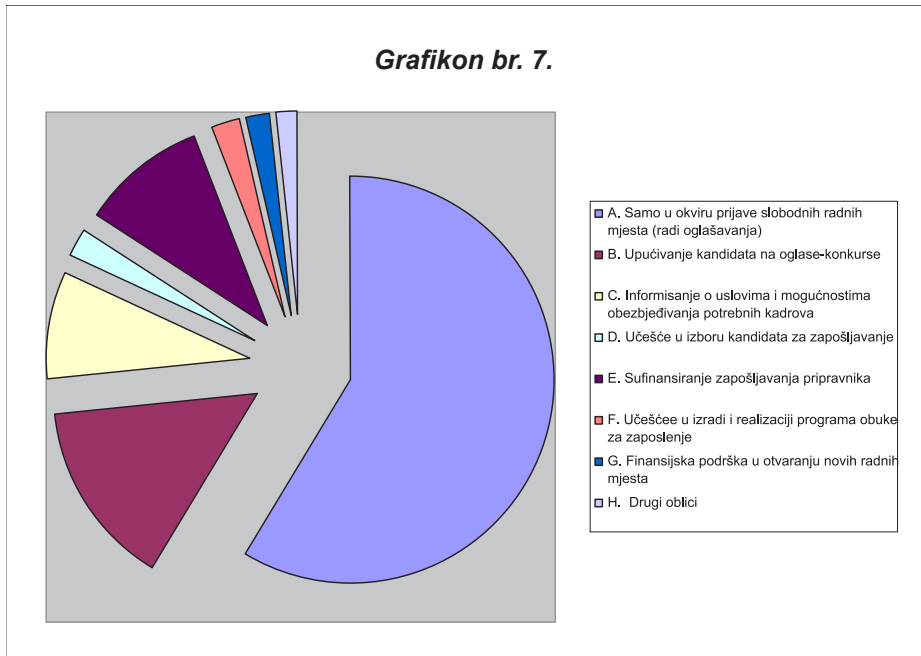
Radi preciznijeg sagledavanja saradnje Zavoda i poslodavaca, dužni smo reći da uzorak anketiranih poslodavaca nije obuhvatio jedan dio poslodavaca koji su imali značajnu saradnju, upravo u onim oblastima na kojima Zavod insistira. Radi se o segmentu obuka, odnosno prekvalifikacija i dokvalifikacija. Samim tim je izmijenjena i slika o stvarnoj saradnji između navedenih subjekata.

Distribucija sadržaja saradnja prezentirana je sljedećom tabelom:

Tabela 23.

Modaliteti odgovora	Br.	%
A. Samo u okviru prijave slobodnih radnih mjesta (radi oglašavanja)	149	58.66
B. Upućivanje kandidata na oglase-konkurse	37	14.57
C. Informisanje o uslovima i mogućnostima obezbjeđivanja potrebnih kadrova	22	8.66
D. Učešće u izboru kandidata za zapošljavanje	6	2.36
E. Sufinansiranje zapošljavanja pripravnika	25	9.84
F. Učešće u izradi i realizaciji programa obuke za zspostenje	6	2.36
G. Finansijska podrška u otvaranju novih radnih mjesta	5	1.97
H. Drugi oblici	4	1.57
Svega	254	100

Grafički izgled ditribucije je:

Očigledno, na veoma niskom nivou je saradnja između poslodavaca i Zavoda u okviru dvije izuzetno značajne aktivnosti: *Učešće u izboru kandidata za zapošljavanje* i *Učešće u izradi i realizaciji programa obuke za zaposlenje*, pa i *Informisanje o uslovima i mogućnostima obezbjeđivanja potrebnih kadrova*.

Saradnja je, dominantno, praktično na administrativnom nivou, odnosno vezana je za oglašavanje slobodnih radnih mjesta.

Treba imati u vidu da je već za sljedeću godinu najavljena nova politika kod sufinansiranja zapošljavanja pripravnika. Ukoliko opština Nikšić bude isključena iz tog programa, to se nikako ne bi smjelo odnositi na opštine Šavnik i Plužine.

U ovakvom kontekstu pitanje je kolika je vrijednost nalaza da je 80.21% poslodavaca izjavilo da je zadovoljno saradnjom sa Zavodom. Takođe je pitanje kolika je saznajno-analička vrijednost obrazloženja nezadovoljstva poslodavaca saradnjom sa Zavodom kada se to odnosi na svega

6.25% anketiranih poslodavaca. Strukturu odgovora na ovo pitanje ipak dajemo u sljedećoj tabeli:

Tabela 24.

Modaliteti nezadovoljstva saradnjom	N
A. Ažurnost u ispunjavanju preuzetih obaveza od strane Zavoda	2
B. Obezbjedivanje potrebnih kadrova prema našim zahtjevima	5
C. Finansijske podrške u otvaranju novih radnih mjesta	4
D. Finansijske podrške za osposobljavanje /obuku kadrova	2
E. Stručne pomoći u obuci i izboru potrebnih kadrova	1
G. Nešto drugo	3
Svega	17

Pored ovoga, u sljedećoj tabeli prezentiramo i distribuciju ocjena anketiranih poslodavaca o kvalitetu radne snage u sopstvenoj firmi i kvalitetu radne snage sa evidencije Zavoda:

Tabela 25.

Djelatnost	Zaposleni u firmi		Kadrovi sa evid. Zavoda		
	Zadovoljan	Djel.zadov.	Zadovoljan	Djel.zadov.	Nezadovoljan
A. Poloprivr., lov i šumarstvo	3		2		11
B. Ribarstvo	1			1	
V. Vađenje ruda i kamena	3	1	2	2	
G. Prerađ. ind.	27	12	24	11	4
D. Proizv. i snabd. el. en., gasom i vodom	3		2	1	
Đ. Građevinarstvo	9	4	8	4	1
E. Trgovina	48	14	40	17	5
Ž. Hoteli i rest.	3	5	1	6	1
Z. Saobraćaj	9		9		
I. Finans. posred.	1			1	
J. Prom. nekretn.	7	1	3	4	1
K. Drž. uprava		1	1		
L. Obrazovanje	18	2	19	1	
LJ. Zdravs. i soc.r.	5	2	5	2	
M. Ost. kom. akt.	9	4	9	2	2
Svega	146	46	125	52	15

Dakle, situacija sa kvalitetom zaposlenih je – iz ugla odgovora na ovo pitanje – sasvim solidna. Među poslodavcima nema nijednog koji je nezadovoljan svojim zaposlenima, a zadovoljnih je više od tri četvrtine. Nešto je manje zadovoljnih kadrovima sa Zavoda (65%), vjerovatno zbog nedostatka radnog iskustva. Nezadovoljnih radnom snagom sa Zavoda je 7.8%, što nije zabrinjavajući nivo.

Ovo poglavlje analize zaključićemo pregledom distribucije odgovora na pitanje o vidovima informisanja koji obezbjeđuju kvalitetniju saradnju sa Zavodom:

- A. Neposredni kontakt sa Zavodom 172
- B. Elektronski mediji: TV 20
- C. Elektronski mediji: radio 11
- D. Štampani mediji 17
- E. Internet. Web site Zavoda 11
- F. Brošure Zavoda 18

Prevladavanje tradicionalnog modela neposredne komunikacije sigurno da ima prednost nad ostalima zbog ubjedljivo najpotpunije informacijske sadržajnosti, posebno zbog feed back informacija i otvorenosti za ideje. Možda bi u Zavodu valjalo razmisliti o uvođenju nekih oblika institucionalizacije ovih neposrednih kontakata.

U otvorenim odgovorima na poslednja dva pitanja ankete, gdje je poslodavcima data mogućnost da slobodno i konkretno iznesu ideje o suštinskim problemima u vezi sa angažovanjem potrebnog kadra, moguće je uočiti dvije posebne i češće zastupljene ideje: Prva je problem kvaliteta potrebnog kadra. To je veoma složeno pitanje, od vitalnog interesa za poslodavce, ali ono zadire u djelokrug brojnih društvenih institucija, a ne može se Zavod tretirati kao posebno odgovorna institucija. Ono što Zavod može da uradi jeste da pokuša, u okvirima svojih mogućnosti u institucionalnoj infrastrukturi u Republici i u opštinama, da animira i učestvuje u širim društvenim akcijama na stalnom prevazilaženju ovog problema i držanju koraka sa zahtjevima koje nalažu promjene. S druge strane, ne mogu ni poslodavci očekivati da će neko treći njima obezbjeđivati idealan kadar. Poslodavac mora da investira u kadar i organizaciono, i finansijski i sadržinski. Onda Zavod može da bude odgovoran za realizaciju programa.

Drugi, relativno češće prisutan prigovor odnosi se na finansijsku podršku od strane Zavoda. Tu se radi o investicijama. Zavod može tu da učestvuje u mjeri u kojoj država može (i treba da bude) investitor.

Možemo poglavlje zaključiti sa naglašavanjem već pomenute ideje o razvijanju institucionalno stabilnijih i funkcionalnijih veza između Zavoda i poslodavaca.

3. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Projekat kao što je ovo istraživanje sigurno spada u red veoma složenih i zahtjevnih projekata, po svim svojim elementima. Posebno se stvar usložnjava kad se ima u vidu kontekst: realni život društvene zajednice, u svim segmentima, na svim nivoima, u godinama izuzetno složenih, čak radikalnih promjena. Uz to, nije moguće, niti potrebno - a pogotovu ne bi bilo mudro – zaobići dio problema koji se direktno tiču ovog i sličnih istraživanja, a koji je opšti državni problem: riječ je problemima sa bazičnom informativnom osnovom.³

Ovo istraživanje se radi u kontinuitetu od 2003. godine, a od 2005. godine se radi na nivou Regije.

Prema podacima Biroa rada broj nezaposlenih lica u Regiji u 2005. godini je bio 10732, a decembra 2007. godine je 4183. Očigledno je da je došlo do pada nezaposlenosti. Stopa nezaposlenosti u Regiji iznosi 11,56%..

Smatramo de je ukupnom poboljšanju slike zaposlenosti i zapošljavanja doprinijela i djelatnost Biroa rada Nikšić. Kroz mjere aktivne politike zapošljavanja kao što su: zapošljavanje pripravnika, kreditiranje nezaposlenih, programi obuka, programi motivacije nezaposlenih lica, sezonsko zapošljavanje, javni radovi, saradnja sa poslodavcima, uticali smo na mijenjanje slike zaposlenosti i zapošljavanja naše Regije. Samo je u 2007. godini preko kredita zaposleno 182 lica sa evidencije ovog Biroa. Odobrena su sredstva za 208 pripravnika /VSS 104, VS 63, SSS 41, obučeno 237 lica sa evidencije za različita zanimanja deficitarnog karaktera i kroz kurseve informatike i engleskog jezika prošlo je ukupno 239 lica, sezonsko zapošljavanje 850, javne radove 109 lica.

Svakako nije slučajno što je Biro rada dobitnik najveće nagrade grada Nikšića za 2007. godinu.

³ Bez pretenzija da ulazimo u neku širu raspravu na ovu temu, biće dovoljno da kao ilustraciju navedemo jedan skoriji citat iz novina: „U izvještaju MMF-a je konstatovano **da Crna Gora nema ekonomsku stasisiku**, što dodatno otežava rad te međunarodne institucije koja, prema riječima njenog predstavnika, pokušava da uđe u sve ekonomske detalje.“ (*Vijesti*, 17.10.2007.g.; kurziv autora analize). U tom svijetlu, ovaj projekat Zavoda je pomalo iznad realnih mogućnosti u ovom trenutku u društvenoj zajednici.

Gornji podaci svjedoče o ekonomskoj ekspanziji Nikšića, a to istovremeno znači da Biro rada Nikšić očekuje još više posla u obezbjeđivanju potrebne radne snage poslodavcima Regije. Očigledno je da se usložnjavaju potrebe poslodavaca kojima treba odgovoriti, što nameće vrlo zahtjevne mjere i aktivnosti Biroa rada. Stoga je i ova Anketa od velikog značaja u smislu usmjerenja budućih aktivnosti.

Ono na što ova anketa ukazuje, jeste sljedeće:

- Privredna slika Nikšića se mijenja sa tranzicijom društva. Preduzeća dobijaju karakter srednjih preduzeća, a u djelatnosti prioritet dobijaju trgovina i prerađivačka industrija. Još uvijek se najviše zaposlenih nalazi u energetici, metalurgiji i rudarstvu ;
- Istraživanje pokazuje da se iz godine u godinu mijenja slika zaposlenosti i zapošljavanja u smislu pozitivnih promjena. One se očituju u povećanju prosječne i ukupne zaposlenosti u Regiji, kroz mijenjane pristupa kako nezaposlenih, tako i poslodavaca problemu zapošljavanja. Tako je samo u 2007. godini, prema uzorku, 1315 novozaposlenih u Nikšiću;
- Podatke koji se odnose na planove za sljedeću godinu treba prihvatiti sa rezervom sa razloga što poslodavci svoje odgovore ili ne daju ili ih daju uslovno, ali možemo podsjetiti da oni poslodavci koji su planirali zapošljavanje, sa optimizmom gledaju na budućnost svog biznisa;
- Problem sa tehno-ekonomskim viškovima je i dalje prisutan, iako značajno manji nego u prethodnom istraživanju u Regiji, jer još uvijek nije završen proces privatizacije i transformacije, uključujući i veliki sistem Elektroprivrede;
- Nastavlja se i naglašeno prisustvo problema deficitarnih kadrova. Očigledno da zbog strukturnih problema (prije svega u obrazovanju) i dalje moramo očekivati diskrepancu između ponude i tražnje kadrova.
- Saradnja sa poslodavcima je značajno poboljšana, ali pojedini od njih još uvijek nijesu prepoznali potrebu da, u saradnji sa Zavodom, aktivno učestvuju u obezbjeđivanju kadrova koji su im potrebni,

ulaganjem u obuke, prekvalifikacije i dokvalifikacije svojih zaposlenih kao i lica sa evidencije Zavoda;

- U opštini Plužine, a posebno u opštini Šavnik, evidentna je dalja stagnacija koja se odražava i na zaposlenost i zapošljavanje, tako da mjere i aktivnosti koje bi Zavod mogao da preduzme, objektivno su veoma ograničene. Istraživački tim ovog Biroa smatra da problemi ovih opština su rješivi jedino na državnom nivou, angažovanjem svih institucija.

Ono što je evidentno iz obavljenog istraživanja je da je slika o privrednom razvoju Regije izmijenjena od početka istraživanja (2003. godine) u smislu pozitivnih kretanja. Privodi se kraju privatizacija i transformacija preduzeća i stvaraju se zdrava mala i srednja preduzeća, izdvajaju se vodeće djelatnosti u kojima se zapošljava veliki broj nezaposlenih lica. To potvrđuje i pad stope nezaposlenosti u Regiji. Smatramo da su istraživanja Zavoda sa pripadajućim biroima dala doprinos tome, a da je postignuta i svrha sprovođenja istraživanja, jer su dobijeni podaci bili dobra podloga za kreiranje programa aktivne politike zapošljavanja.

4. Prilog

4.1. Upitnik za poslodavce

ZAVOD ZA ZAPOŠLJAVANJE CRNE GORE

Biro rada _____
Kancelarija _____

UPITNIK ZA POSLODAVCE

zapošljavanje 2007/2008.

I. OPŠTI PODACI

1. Naziv _____
2. Oblik organizovanja _____
3. Oblik svojine _____
4. Datum osnivanja _____
5. Opština _____ Mjesto _____

6. Adresa _____
7. Telefon _____, faks _____
e-mail _____
8. Kontakt osoba za poslove zapošljavanja _____
9. Matični broj _____ RegistarSKI broj _____
10. Vrsta djelatnosti _____ Šifra _____
11. Da li je postojeća organizacija dio neke druge organizacije
(domaće ili strane)
DA _____ (šifra opštine _____) NE
12. Na kom tržištu organizacija dominantno posluje
a) lokalnom b) regionalnom c) nacionalnom d) međunarodnom

II PODACI O RADU I POSLOVANJU

13. Kako ocjenjujete poslovnu klimu u zemlji
 - a) dobro
 - b) zadovoljavajuće
 - c) loše, navesti razloge _____
14. Da li imate pripremljen plan/strategiju razvoja firme
 - a) da li imate biznis plan da ne
 - b) da li imate strategiju/plan razvoja da ne
 - c) da li imate usvojen sistem kvaliteta da ne
 - d) da li planirate investicije da ne

15. Planirano povećanje broja zaposlenih u 2008. godini ?

NE	A. Nije planirano povećanje obima proizvodnje/usluga B. Teškoće u plasmanu proizvoda/usluga C. Teškoće u obezbjeđivanju sredstava za investicije D. Nedostatak kompetentne radne snage E. Drugi razlozi (navesti) _____
DA	A. Povećana potražnja za proizvodima i uslugama na tržištu (domaćem i inostranom) B. Povećanje obima i strukture/asortimana proizvoda i usluga C. Drugi razlozi (navesti) _____

16. Da li imate projekciju zapošljavanja novih kadrova u narednih pet (5) godina?

NE	A. Nije planirano povećanje broja zaposlenih B. Nema adekvatnog kadra za izradu planova C. Ostalo (navesti) _____
DA	A. Ima urađen biznis plan B. Ima urađen investicioni program C. Ostalo (navesti) _____

III ZAPOSLENI U 2007. I ZAPOŠLJAVANJE U 2008.

17. Prosječan broj ukupno zaposlenih u

- godini osnivanja _____
- 2000. godini _____
- 2005. godini _____

18. Starosna struktura zaposlenih u Vašoj organizaciji

Starosno doba		Stručna sprema								Ukupno
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Do 18 godina	Ž									
	U									
19-24 godina	Ž									
	U									
25-30 godina	Ž									
	U									
31-40 godina	Ž									
	U									
41-50 godina	Ž									
	U									
51-54 godina	Ž									
	U									
55-65 godina	Ž									
	U									
ukupno										

19. Struktura radne snage (u 2007. i planirano za 2008. godinu)

		Pojlop., proizv. i prer. hrane	Šumarstvo i obrada drveta	Geologija, rudarstvo i metalurgija	Mašinstvo i obrada metala	Elektrotehn.	Hemija, nemet. i grafičarstvo	Tekstilstvo i kožarstvo	Komunalne, tatarske i farbarske usluge	Geodezija i građevinarstvo	Saobraćaj
I	Ukupno zaposlenih	O									
	Zaposleno u 2007. god.	N									
	Planirano za 2008. god.	O									
II	Ukupno zaposlenih	N									
	Zaposleno u 2007. god.	O									
	Planirano za 2008. god.	N									
III	Ukupno zaposlenih	O									
	Zaposleno u 2007. god.	N									
	Planirano za 2008. god.	O									
IV	Ukupno zaposlenih	N									
	Zaposleno u 2007. god.	O									
	Planirano za 2008. god.	N									
V	Ukupno zaposlenih	O									
	Zaposleno u 2007. god.	N									
	Planirano za 2008. god.	O									
VI	Ukupno zaposlenih	N									
	Zaposleno u 2007. god.	O									
	Planirano za 2008. god.	N									
VII	Ukupno zaposlenih	O									
	Zaposleno u 2007. god.	N									
	Planirano za 2008. god.	O									
VIII	Ukupno zaposlenih	N									
	Zaposleno u 2007. god.	O									
	Planirano za 2008. god.	N									

			Vaspitanje i obr- zovanje	Društveno – humanističko područje	Prirodno – matematičko područje	Kultura, um- jetnost i javno informisanje	Zdravstvo, farmacija i soci- jalna zaštita	Fizička kultura i sport	Ostalo
I	Ukupno zaposlenih	O							
		N							
	Zaposleno u 2007. god.	O							
		N							
II	Planirano za 2008. god.	O							
		N							
	Ukupno zaposlenih	O							
		N							
III	Zaposleno u 2007. god.	O							
		N							
	Planirano za 2008. god.	O							
		N							
IV	Ukupno zaposlenih	O							
		N							
	Zaposleno u 2007. god.	O							
		N							
V	Planirano za 2008. god.	O							
		N							
	Ukupno zaposlenih	O							
		N							
VI	Zaposleno u 2007. god.	O							
		N							
	Planirano za 2008. god.	O							
		N							
VII	Ukupno zaposlenih	O							
		N							
	Zaposleno u 2007. god.	O							
		N							
VIII	Planirano za 2008. god.	O							
		N							
	Ukupno zaposlenih	O							
		N							
IX	Zaposleno u 2007. god.	O							
		N							
	Planirano za 2008. god.	O							
		N							

IV LICA SA INVALIDITETOM I DOPUNSKI OBLICI ZAPOŠLJAVANJA

20. Lica sa invaliditetom:

Lica sa invaliditetom	
U 2007. godini	
Planirano za 2008. god.	

21. Da li ste spremni uposliti lica sa invaliditetom ukoliko bi Vam bile obezbijedene određene pogodnosti:

NE

DA

- Sufinansiranje zarade
- Poreske i carinske olakšice
- Obuka i osposobljavanje
- Krediti po povlašćenim uslovima
- Opremanje radnog mjesta
- Druge pogodnosti (navesti) _____

22. Da li ste upoznati sa pogodnostima koje obezbjeđuje Zavod radi podsticanja zapošljavanja lica sa invaliditetom:

a) obuka i osposobljavanje	DA	NE
b) krediti za samozapošljavanje	DA	NE
c) opremanje radnog mjesta	DA	NE

23. Kako ocjenjujete mogućnost zapošljavanja radnika sa nepunim radnim vremenom (za vaše potrebe)?

- A. Smatramo da je to povoljno rješenje
- B. Nemamo potrebe za takvim angažovanjem kadrova
- C. Ostalo(navesti) _____

24. Broj penzionisanih radnika:

a) u 2007. godini _____

b) plan za 2008. godinu _____

25. Radno angažovanje penzionera:

- Da li ste spremni radno angažovati penzionere?

NE

DA

- koliko je angažovano u 2007. g. _____

- koliko planirate angažovati u 2008. g. _____

- na kojim poslovima _____

26. Šta mislite o zapošljavanju nezaposlenih lica za obavljanje povremenih i privremenih poslova ?

A. Nemamo takvih potreba

B. Povremeno imamo takvih potreba

C. Često imamo takvih potreba

V VIŠKOVI RADNE SNAGE

27. Struktura viškova radne snage

		Pojlop., proizvod. i prer. hrane	Šumarstvo i obrada drveta	Geologija, rudarstvo i metalurgija	Mašinstvo i obrada metala	Elektrotehn.	Hemija, nemet. i grafičarstvo	Tekstilstvo i kožarstvo	Komunalne, tapetarske i farbarske usluge	Geodezija i građevinarstvo	Saobraćaj	Trgovina, ugostiteljstvo i turizam	Ekonomija, pravo i administracija	Vaspitanje i obrazovanje	Društveno – humanističko područje	Prirodno – matematičko područje	Kultura, umjetnost i javno informisanje	Zdravstvo, farmacija i socijalna zaštita	Fizička kultura i sport	Ostalo
I	2007. godina																			
	2008. godina																			
II	2007. godina																			
	2008. godina																			
III	2007. godina																			
	2008. godina																			
IV	2007. godina																			
	2008. godina																			
V	2007. godina																			
	2008. godina																			
VI	2007. godina																			
	2008. godina																			
VII	2007. godina																			
	2008. godina																			
VIII	2007. godina																			
	2008. godina																			

28. Razlozi viškova radne snage

2007. godina	NE		
	DA	1.Razlozi	A. Prestrukturiranje proizvodnje B. Smanjenje obima proizvodnje/usluga C. Neodgovarajuća struktura zaposlenih D. Drugi razlozi (navesti)_____
2.Način rješavanja		A. Otpremnina B. Raspored kod istog ili drugog poslodavca C. Prekvalifikacija, dokvalifikacija i sl. D. Nije riješen status E. Drugi razlozi (navesti)_____	

2008. godina	NE		
	DA	1.Razlozi	A. Prestrukturiranje proizvodnje B. Smanjenje obima proizvodnje/usluga C. Neodgovarajuća struktura zaposlenih D. Drugi razlozi (navesti)_____
2.Način rješavanja		A. Otpremnina B. Raspored kod istog ili drugog poslodavca C. Prekvalifikacija, dokvalifikacija i sl. D. Drugi razlozi (navesti)_____	

VI DEFICITARNA ZANIMANJA

29. Struktura deficitarnih kadrova

Red. broj	U 2007. godini			U 2008. godini		
	Naziv zanimanja	Šifra zanimanja	Broj radnika	Naziv zanimanja	Šifra zanimanja	Broj radnika
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
...						

30. Razlozi deficitarnosti

Koji su razlozi deficitarnosti kadrova?

2007. godina	A. Nema obrazovanih kadrova odgovarajućih profila na tržištu rada B. Ne prihvataju ponuđene uslove rada C. Nedostatak sredstava za stručno obrazovanje i obuku potrebnih kadrova D. Drugi razlozi (navesti) _____
-------------------------	--

2008. godina	A. Nema obrazovanih kadrova odgovarajućih profila na tržištu rada B. Ne prihvataju ponuđene uslove rada C. Nedostatak sredstava za stručno obrazovanje i obuku potrebnih kadrova D. Drugi razlozi (navesti) _____
-------------------------	--

31. Razlozi neprihvatanja ponuđenog radnog mjesta:

- Niska zarada
- Neadekvatni uslovi rada (fizičko opterećenje, opasni poslovi-izloženost uticaju hemikalija, loši uslovi smještaja...)
- Rad u smjenama
- Velika udaljenost radnog mjesta od mjesta prebivališta
- Drugi razlozi (navesti) _____

32. Kako ocjenjujete kvalitet radne snage

1. zaposlenih u firmi
 - a) zadovoljan
 - b) djelimično zadovoljan
2. kadrova sa evidencije Zavoda za koje ste zainteresovani
 - a) zadovoljan
 - b) djelimično zadovoljan
 - c) nezadovoljan

33. Koja znanja, vještine i kompetencije najviše nedostaju radnoj snazi. (navedite najviše 5 modaliteta)

- a) tehničko-tehnološka
- b) sposobnosti komuniciranja
- c) kreativnost

- d) kompjuterska znanja
- e) marketinška znanja
- f) organizacijska
- g) finansijska
- h) znanje stranih jezika
- i) druga znanja (navesti) _____

VII SARADNJA SA ZAVODOM

34. Da li ste u 2007. godini saradivali sa Zavodom za zapošljavanje.

DA

NE

35. Da li ste u 2007. godini saradivali sa Zavodom za zapošljavanje u obezbjeđivanju potrebnih kadrova?

NE	
DA	<ul style="list-style-type: none"> A. U okviru prijave slobodnih radnih mjesta (radi oglašavanja) B. Upućivanje kandidata na oglase-konkurse C. Informisanje o uslovima i mogućnostima obezbjeđivanja potrebnih kadrova D. Učešće u izboru kandidata za zaposlenje (razgovor sa kandidatima, predstavljanje kandidata, psihološka selekcija...) E. Sufinansiranje zapošljavanja pripravnika F. Učešće u realizaciji programa obuke za zaposlenje (stručno osposobljavanje, dokvalifikacija, prekvalifikacija, specijalizacija) G. Finansijska podrška u otvaranju novih radnih mjesta H. Drugi oblici (navesti) _____

36. Realizacija programa obuke u 2007. i plan za 2008. god. (dokvalifikacije, prekvalifikacije, specijalizacije i sticanja posebnih znanja i sl.)

		Poljop., proizv. i prer. hrane	Šumarstvo i obrada drveta	Geologija, rudarstvo i metalurgija	Mašinstvo i obrada metala	Elektrotehn.	Hemija, nemet. i grafičarstvo	Tekstilstvo i kožarstvo	Komunalne, tapetarske i farbarske usluge	Geodezija i građevinarstvo	Saobraćaj	Trgovina, ugostiteljstvo i turizam	Ekonomija, pravo i administracija	Vaspitanje i obrazovanje	Društveno – humanističko područje	Prirodno – matematičko područje	Kultura, umjetnost i javno informisanje	Zdravstvo, farmacija i socijalna zaštita	Fizička kultura i sport	Ostalo
I	2007. godina																			
	2008. godina																			
II	2007. godina																			
	2008. godina																			
III	2007. godina																			
	2008. godina																			
IV	2007. godina																			
	2008. godina																			
V	2007. godina																			
	2008. godina																			
VI	2007. godina																			
	2008. godina																			
VII	2007. godina																			
	2008. godina																			
VIII	2007. godina																			
	2008. godina																			

37. Kako ocjenjujete posredovanje i ostale usluge Zavoda u odnosu na vaše zahtjeve i očekivanja (u pogledu obrazovanja, radnog iskustva, posebnih znanja, ličnih osobina posredovanih kadrova, finansijske participacije...)

Zadovoljni	
Djelimično zadovoljni	
Nezadovoljni naročito u pogledu:	A. Ažurnosti u ispunjavnju preuzetih obaveza od strane Zavoda B. Obezbeđivanja potrebnih kadrova prema našim zahtjevima C. Finansijske podrške u otvaranju novih radnih mjesta D. Finasijske podrške za osposobljavanje/obuku kadrova E. Stručne pomoći u obuci i izboru potrebnih kadrova F. Informisanja o stanju na tržištu rada G. Ostalo _____

38. Koji vid informisanja Vam obezbjeđuje kvalitetnu saradnju sa Zavodom

- neposredni kontakt sa Zavodom
- elektronski mediji – TV
- elektronski mediji – radio
- štampani mediji
- internet – web site Zavoda
- brošure Zavoda

39. Navedite kakve usluge (pored onih koje su navedene kod pitanja 35) očekujete od Zavoda u zadovoljavanju vaših kadrovski potreba?

40. Molimo Vas da, osim odgovora na postavljena pitanja, navedete i druge ocjene, prijedloge i sugestije koje bi mogle doprinijeti uspješnijoj izradi i realizaciji planova zapošljavanja i saradnji poslodavaca sa službom zapošljavanja u zadovoljavanju vaših kadrovskih potreba i povećanja zaposlenosti uopšte:

Ime i prezime lica koje je
popunilo Upitnik

MP

Potpis odgovornog
lica-poslodavca

U _____ dana _____ 2007. godine

CIP – Каталогизација у публикацији
Централна народна библиотека Црне Горе, Цетиње

331.5(497.16 Никшић) ”2007/2008”

ANKETA poslodavca : zaposlenost i zapošljavanje : 07/08.
/ [projektni tim Vesna Muškić, Budimka Zarubica, Milan
Nikčević]. – Podgorica : Zavod za zapošljavanje Crne Gore,
Biro rada Nikšić, 2008 (Podgorica : Studio MOUSE). – 84 str. :
graf. prikazi, tabele ; 24 cm

Тираж 200. – Упитник за послодавце: str. 66-81. – Резиме.

ISBN 978-86-85789-08-23

а) Запосленост – Никшић – 2007-2008
б) Запошљавање – Никшић – 2007-2008
COBISS.CG-ID 12685840